

B

37

Likumi, instrukcijas un
priekšraksti.

B
37

VIC - 3
207

No. 159

Pikumi,

instrukzijas un preekšbraksti,

Roņģis Jēkabs

šihmejahs us ewāng. luteru laukškolahtm Kursēmē un
winu waldišchanu.

Roņģis Jēkabs

35387.
1761

Jelgawā,

druka un apgahdaschana no J. W. Steffenhagen un behla.

1885.

1953

37(09)

L. V. B.
Inv. 26302.

a 60.

(28)

Доволено цензурою. Рига, 21. Октября 1885 г.

Šchim likumu u. t. j. pr., fastahdijumam ir taš noluhkš, wi-
sahm autoritetehm, kam ir daliba pee ewang. luteru laukškolu
waldišchanas, kà ari ziteem dalibneeksem zif eespehjamš dot
weeglaku pahrskatu par Kursemes ewang. luteru laukškolu buh-
šchanas tagadejeem likumu pamateem, kà tee ir likti zaur
Wišaugstaki apstiprinatēem likumeem no 1875. gada un lauk-
školu wiršwaldes klastpeenahkusehem preekšchraškeem un no-
fazijumeem.

Šchi noluhka iipildišchanas deht ir šchahda sistematiska
eedališchana notikuši:

Pee teem pirmajā weetā nostahditeem Wišaugstaki apstipri-
nateem likumeem no 1875. gada likti klast ta no laukškolu
wiršwaldes tai gada pehz isdoka instrukzija, kuras šewišchkās
nodalās, kà peepildinajumi, ir eelikti tee wehlakee preekšchraški
un iškaidrošchanas noteikumi kà un kury katra leeta peeder.

Zai zaur leelu plaschumu pahrskats nejustu, laukškolu
wiršwaldes pehzejee preekšchraški jeb šwarigee noteikumi tikai
pehz šatura woi ar pašcha noteikuma wahrdeem rakšiti un ja
gaditoš waijadšiba pehz tahda preekšchraškta pilnigas wahrda
škanas, tad zaur nummura un datuma peelikšchanu preekšch tam
gahdahtš. Tad nahk peelikumš I—IV darbu wešchanas kahrtiba
preekšch kiršpehles un weetigahm školas waldehm un ihpaišhas

instrukzijas preekšč skolās=wezakeem un kiršpehlēs skolās=rewi-
denteem, V. peelikumā tee pehz šatura uššihmetee šwarigakee
nošazijumi dehl atweeglināšchanahm kara=deenesta šinā, lihds ar
šchemateem preekšč tahm leezibas=šihmehm.

Otrā dašā atrodahs tas no laukškolu wiršwaldeš dots
mahzibu=rahditajs lihds ar peelikumu un apstiprinahts skolās=
grahmatu rahditajs.

Beidsot tee ihpašchee noteikumi, kas šihmejahs uš Irla-
was školotaju=seminaru, šalikti ihpaščā mašā grahmatā, kas ari-
dšan J. F. Steffenhagen un dehla apgabdaščhanā Jelgavā
drufata.

Pehez laukškolu wiršwaldeš ušdewuma:

Aprinka=marščals R. v. Goerner.

Pikumi

preeksch ewang. luteru laukškolahm un laukškolotaju = semi-
nareem Igaunu = semê un Kursemê.

no Keisara Majestetes apstiprinati 25. April 1875. gadâ.

A. Par laukškolahm.

Birma nodata.

Skolu noluhks un ņķķiras, ķâ zekamas un usturamas, un
ķas eeksch winahm jamahza.

1. Ewang. luteru laukškolu darbs Igaunu- un Kursemes guber-
nâs irraid: luteru-ķaudis pamahziht, ķa lai tizibu un ķristigas dsih-
woņšanas likumus jo labi ņaprot, un winxem derigas ņinaņanas
wairot. Laukškolâs peeder pee eekschlectu-ministerijas.

Ēeeņihmejums. Ta pee laukbraudņehm peederiga luteru behrnu mahju-mahziba
stahw apatsch draudņes mahzitaja, bainizas-behrminderu (lik. par zitahm tizi-
bahm §§ 322, 776) un ņkolâs-wezatu uņraudņibas un apatsch to § 12 peeminetu
walbju wirsuņraudņibas.

2. Tahs laukškolâs irraid: a) woi pagasta-ņkolâs, ķas preeksch
weena woi wairak pagasteem zeltas, b) woi ķirņpehles-ņkolâs, ķas preeksch
wifâs ķirņpehles zeltas.

3. Pagasta-ņkolâs jamahza: a) tiziba (tee katķisma 5 mahzibas
gabali un bihbeles stahsti no wezas un jaunâs deribas; b) semes-eedņih-
wotaju waloda un Kreemu waloda, ņķi beidsama peh mahzibas li-
dņeklu eekņehņanas; ķet 5 gadu ņarĶâ Kreemu walodâs mahziba wifâs
laukškolâs ja-eemed; c) tee 4 grunts-reķķinumi; d) tahs pirmahs wai-
jadņigahs mahzibas par geograņiju un wehņiuri, ihpâņķi par tehņsemes
geograņiju un wehņiuri; e) foru dņeedaņhana, ihpâņķi dņeedaņhana
bainizâ.

Ēeeņihmejums. Zitas ņķê nepaweķletas leetas mahziht tit ar laukškolu wirs-
walbes atweķleņhanu ir brihw.

4. Seemas-mahziba pagasta-skolās ir bef nekahdas maksas, wasaras-skolās behrni skolotajam maksā to daļu, ko weetiga skolās-walde no-spreeduse.

5. Pagasta-skolu zelschana un uftureschana, — masafajs weena skola uf patru pagastu ar 300 lihds 1000 wihrischku un seewisckhu dwehselehm no ewang. luterā tizibās, — kriht pagasteem, ja schihš skolās nau pastahwigi un drošchi zaur dšimtsckungu woi zaur ihpajchu dahwinaschanu nogruntetas. No dšimtsckunga, krona-pagastōs no krona, buhwplazis preeksch skolās jadabun pa welti; dedsinamu malku un buhwes-materialu peewest un strahdneekus dot pee buhwes, tas kriht teem pagasta fainneckeem. Tos buhwfokus preeksch pirmahš skolās usbuhweschanas dšimtsckungs woi kronis dod pawelti tāpat, tā likums rahda par pagasta-nameem (pag. lik. no 19. Febr. 1866 § 5).

Peefihmejums. Tahdam pagastam, kas weens pats nespehj skolu sewim uftureht, ir wehlehts, skolās ezeleschanas un uftureschanas deht ar zitu pagastu šabeebrotees. Te wajaga ihpajcha lihuma un kirspehles skolās-waldei wajaga to lihumu apstiprinah. Kur tā noteek, tur tee pagasti un tahš peederigas muishas pehz šawa leeluma lai pilba šawu datu no tahm schini punktē peeminetahm maksaschanahm un klausibahm.

6. Pee laufskolu apmekleschanas wiši ta pagasta behrni, kam luteru tiziba, starp 10. lihds 13. gadu peespeeschami. Kad behrns bef nekahdas wainas pret likumu skolā nenah, tad teem wezakeem jeb audsinatajeem naudas-strahpe jamaksa, proti ne apaksch 1 kap. un ne pahri par 10 kap. par patru nokawetu deenu, par ko spreesch weetiga skolās-walde.

Skola šahlahš 15. Oktober. un beidsahš 15. April. un eet trihs seemas no weenas weetas (proti preeksch kratra behrna). Skolās-behrni patru gadu teek pahrklausinati weetigai skolās-waldei klahť esot.

Peefihmejums. Tee luteru-tizibas behrni, ko wezaki woi forminti zitās no waldbas atwehletās skolās leek mahziht, pee laufskolās apmekleschanas naw peespeeschami; bet šchee tahdi behrni brihwlaikā pee šaweem mahzitajeem pahrklausinajami eeksch tizibas mahzibahm. Weetiga skolās-walde pate aridšan behrneem šlimibas deht woi zita šwariga eemešla deht war atwehleht, ša lai paleek nost no skolās.

7. Behrnus skolās-laikā mitinaht un wineem tahš wajadšigahš skolās-leetas, grahamatas u. t. pr., apgahdaht kriht wezakeem un maishes-tehweem. Itin nabageem tahš skolās-leetas un grahamatas no skolās-kases pušes teek dotas, no kurenēs ari maife teem nabagu behrneem japasneeds.

8. Skolotaji, pirms amatā teek eezelti, pehz kirspehles skolās-waldes pawehles eepreekschā pahrklausinajami, ja skolotaju-seminaru naw pilnigi gahjušchi zauri. Ta rekte, kandidatu preeksch skolotaja-amata preekschā šahdiht, kriht dšimtsckungam, woi pagastam, woi pehz šarunas abjeem, šā patru reis weens woi ohtēs woi abi skolu uftur. Kirspehles skolās-walde skolotajus amatā eeleek un no amata atšahdina; apstiprinati un atšahisti tee teek zaur laufskolu wiršwaldi.

Kad gada starpā, kamehr weeta tulscha palikuši, nekahds derigs kandidats neteef preekščā stahdihts, tad Ķirspheles skolas-walde no fewihm weenu usrahda skolu wirswaldei, lai to apstiprina.

9. Bes festdeenahm, kur behrni pusdeenās laikā uš mahjahm teef atlaisiti, skolotajam katru deenu jamahja 6 stundas un bes tam wehl jasin par skolas-behrnu darbeem, un tā wixi uswedahs.

10. Pagasids, kas naw leelaki par 500 abeju kahrtu dwehselehm, skolotajeem bes mahjuweetas masakajs 100 rubl. jadabuhn par gadaloni, ko war aprehkinaht woi naudā, woi semes-gabalā. Šk uš 100 dwehselehm wairak japeemaksa pa 10 rublu klah.

11. Tee paschi likumi geld tā tahm pagasta-skolahm, tā tahm Ķirspheles-skolahm. Ķirspheles-skolās jamahja: tiziba, basnizas-stahsti, semes eedsihwotaju un kreewu waloda, rehkinaschana, wehsture, geografijs un dseedaschana.

Dtra nodata.

Laukskolu waldischana.

12. Laukskolu waldischana Igaunu un Kursemē ir uswehleta: a) weetigai skolas-waldei, b) Ķirspheles skolas-waldei, c) laukskolu wirswaldei.

13. Weetigā skolas-waldē preekščfehdetajs Igaunu semē iraid weens inspektors, ko Ķirspheles-konwents is šawa pulka iswehle; peefehdetaji ir: weens no teem basnizas-preekščneekem, draudses mahzitajs un weens no teem draudses pagasta-wezakeem iswehlejamā pagasta-wezakajs. Kursemē tas weetigas skolas-waldes preekščfehdetajs ir tas weetigajs basnizas-preekščneeks, peefehdetaji ir: draudses mahzitajs un pagasta-wezakajs, un ari wehl ta pagasta dsimtskungs, kad wiasch peepalihds pee skolas uštureschanas.

Peesihmejums. Katrā pagastā tee pagasta-weetneekt (pag. lik. no 19. Febr. 1866 § 9) is šawa pulka iswehle weenu skolas-wezaku, kas lai ir skolotajam par palihgu, skolai par labu, un kas lai kopā ar basnizas-pehrmindereem usrauga par to, tā behrni pa mahjahm teef mahjiti.

14. Ķirspheles skolas-walde Igaunu semē walda par wisa aprinkā skolahm, Kursemē par Ķirspheles skolahm. Preekščfehdetajs ir weens inspektors, ko laukskolu wirswalde zel; peefehdetaji ir: divi basnizas-preekščneeki (ko Igaunu-semē aprinkā muischneeku šapulze, Kursemē Ķirspheles muischneeku šapulze zel), weens mahzitajs, ko basnizas-teesā iswehle, un (Igaunu-semē) divi Ķirspheles-teesas peefehdetaji, kas zaur wiseem aprinkā Ķirspheles-teesas peefehdetajeem zelami, jeb (Kursemē) divi pagasta-teesu preekščfehdetaji woi peefehdetaji, kas zaur teem Ķirspheles pagasta-teesu preekščfehdetajeem zelami.

15. Laußskolu wirswaldes preeßschfehdetajs ir ritterschaftes wezafajs; peefehdetaji ir Igauru-semè: tshetri basnizas-wirspreeßschneeki (Oberkirchenvorsteher), tee laizigee Oberkirchenvorsteher-teefas peefehdetaji, general-superdente un skolotaju-seminara kuratorijas presidente; peefehdetaji Kursemè ir: general-superdente, weens Zeligawà dshwodams kreismarschals, weens schulrahts, ko ritterschaftes komiteja iswehle is teem kandideem, ko laußskolu wirswalde stahda preeßschà, weens oberkirchenvorsteheris, ko laußskolu wirswalde iswehle un skolotaju-seminara kurators. Preeßsch laußskolu wirswaldes eefschleetu-ministerija eezet wehl weenu lozekli no waldishanas pufes.

16. Weetiga skolas-walde gahda par to, fa laußchu behrni riftigi skola teef raiditi, spreeßch par skolas disziplinu (behrnu pahrwaldibu un strahpehm), walda skolas kas, usfkatahs uf behrnu-mahzibu pa mahjahm, un April-mehnescha widu un uf 1. Oktober. Kirspheles skolas-waldei fuhtha skaidras siraas, fa ar skolu eet, un fa skolotajs stahda un wedahs.

Peefihmejums. Kursemè, kad trihs woi wairaf pagasti pee weenas skolas sabeebrojuschees, weens no teem pagasta-wezateem, no teem ziteem iswehlehts, ir par weetigas skolas-waldes lozekli. Yet kad ta skola titai preeßsch diwi pagasteem zelta, tad tee diwi wezatee pamihschu fatrs trihs gadus tai skolas-walde eestahjajs.

17. Kirspheles skolas-walde usrauga par wiju kirspheles laußskolu buhshchanu, sinamà laikà un wehl ihpafschahm reisahm skolu zaur farweem lozekleem pahrmekledama, isdomà un gahda jaunu skolu zelschanu un skolu pahrlabofchanu, isdara laußskolu wirswaldes pawehles, fatru gadu Mai- un Nowember-mehnesi laußskolu wirswaldei fuhtha skaidras siraas par skolas buhshchanu, eezet skolotajus amata un atstahdina tos no amata uf kahdu laiku, apspreeßch fuhdshibas pret skolotajeem un wifas leetas, kas no weetigahm skolas-waldehm teef preeßschà zeltas, un weetigahm skolas-waldehm dod tos waijadshigus preeßschrafstus, fa skola wadama un waldama.

Kirspheles skolas-walde fapuzzejahs diwi reis par gadu, April- un Oktober-mehnesi; tais pastarpès fehdeschanas pehz waijadshibas teef noturetás, paschkirt tos darbus, kas gadahs. Wifás schinis fehdeschanaas masakajs, fa preeßschfehdetajs ir klahht, weens no teem basnizas preeßschneekeem, weens no teem pagasta-teefas preeßschfehdetajeem un mahzitajs.

18. Laußskolu wirswalde diwi pilnigas fapulzes tur pa gadu: Juni-mehnesi weenu un Dezember-mehnesi oturu. Zitrus darbus, kas gadahs, paschkirt, walde fapulzejahs pastarpès pehz waijadshibas, un tad masakajs waijaga buht kopà preeßschfehdetajam, weenam no teem mahzitajeem, weenam no teem ziteem lozekleem un tam lozeklim no waldishanas pufes. Tapat tahs kirspheles-skolas fa tahs pagasta-skolas stahw apafsch laußskolu wirswaldes siraas un usfraudshibas, un schi

peh3 tahm ſchĩnĩ lifumã noſibmetahm robefchahm dod pawehleſ ſawahm apakſch-waldehm, eezek un atlaiſch ſkolotajuſ galigi un pilnigi, eewed tahſ waijadſigãſ ſkolas-grahmatãſ un apſpreekſch wiſãſ ſkolas-leetas un -darifchanaſ, kaſ teek preekſchã liſtaſ. Katra gada eefahumã riterſchafteſ wezãtãſ, t. i. laukſkolu wirſwaldeſ preekſchfehdetãſ, walſte ſkolu-miniſterijai peh3 noteikta formulara ſuhta ſinaſ kã iſgãhjuſchã gadã ar tahu ſchãĩ laukſkolu wirſwaldei padotahm ſkolahm wedeeſ.

19. Suhdſibãſ par laukſkolu wirſwaldeſ ſpreedumeem pee waldoſchãſ ſenateſ 1. departementeſ jauſdod, beſ tahm leetahm, kaſ ſihmejahſ uſ ſkolotaja mahzibu. Te jameklẽ ſpreedumſ no eekſchleetu-miniſterijaſ.

20. Gubernatoreſ ſawaſ waijadſigãſ ſinaſ par laukſkolahm dabuhn zaur to wirſwaldeſ lozekli, kaſ no waldiſchanaſ puſeſ, un kad rodahſ, ka waijaga, — woi patſ, woi kahdu lungu ihpaſchi noſubtidamſ, pahrlẽezinajahſ, kã eet ar ſkolahm.

B. Skolotaju - ſeminari.

21. Igaumu ſkolotaju - ſeminari Wiſk - aprinkĩ Kuda - muiſchã un Ruſãſ puſfalã Paſchlep - muiſchã un Kurſemeſ ſkolotaju - ſeminãſ riterſchafteſ muiſchã Irlawã, Zukuma aprinkĩ, ſtrahda uſ to, ka jaunekli, lai buht no kahdaſ kahrtãſ buhdami, bet no luteru tižibãſ, kaſ ſkolotaja amatu Igaumu - ſemẽ un Kurſemẽ grib uſnemt, par ſkolotajeem teek iſmahziti. Pee teem ſeminareem ir elementar - ſkolaſ eezeltaſ un no riterſchafteſ puſeſ teek uſturetaſ tãpat kã tee ſeminari, — lai tee ſeminara mahzekli praktiſki war mahziteeſ mahziht.

22. Mahzibãſ - laikſ ſeminãſ ir pawiſam trihſ gadi treijãſ klaſeſ. —

23. Tee ſeminari ſtahw apakſch laukſkolu wirſwaldeſ wal dibãſ un uſraudſibãſ un apakſch ihpaſchãſ kuratorijaſ wal diſchanaſ, pee kuraſ Igaumu - ſemẽ peeder: trihſ no riterſchafteſ iſwehleti lozekli un weenſ no kuratorijaſ eezeltſ direktorſ; Kurſemẽ: taſ no riterſchafteſ eezeltſ kuratorſ, draudſeſ mahzitãſ, riterſchafteſ muiſchu waldneekſ, un taſ direktorſ, fo laukſkolu wirſwalde iſwehle no ſtudeereteem un luteru tižibãſ wihtreem.

24. Seminaru ſkolotaji top wehleti no kuratorijaſ wiſwairãſ iſ tahdeem, kaſ uſ augſtafahm ſkolahm iſmahziti un teek amatãſ apſiipri - nati no laukſkolu wirſwaldeſ.

26. Beſ tam ſeminara kuratorijaſ darbſ ir: a) mahzekluſ uſnemt un atlaiſt; b) iſdot diplomuſ teem, kaſ mahzibu zaurgãhjuſchi, ka teem ir rekte ſkolotaja - amatu ewang. luteru laukſkolãſ uſnemt; c) pahrlẽ -

mefleht un peenemt tahs labafahs mahzibas-metodes; d) ismefleht tahs skolās- un mahzibas-grahmatas; e) isdalihht tahs mahzamas mahzibas starp teem seminara skolotajeem; f) seminarā par labu isleetahht tahs naudas-sumas, kas furatorijas rokās sanahht; g) isgudrot, kas tīfai waretu dereht seminarā par peeaugfchanu un weiffchanos.

26. Seminarā jaunekki ne apafsch 16 gadeem teef usnemti. Usnemfchanas terminfch ir weenreis pa gadu pirmis mahzifchana eefahfahs.

27. Seminarā jamahza religija, pedagogikas pamati, Kreewu waloda un Wahzu waloda, Igaunu (jeb Sweedru) un Latweefchu gramatika, aritmetika, geometrijas eefahfumi, algebra lihds pirma grahda lihdsibahm, linearzeikeneschana, Kreewu-walsts wehfsture, tahs wisfwarigakahs fīnas par dabas-leetahm, kaligrafija, dfeedafchana, ehrgelū fpehlefchana, wingrofhana, ihfš pahrfkats par femkopibu. Tais elementar-fkolās, kas pee seminareem flahht, tahs pašchas leetas jamahza, kā zitās laufskolās.

28. Smalfaki lifumi par seminaru eeffchīgu eerikti, usfraudfibu par teem mahzekleem, mahzibas metodi, par pirmahs klafes mahzeklu praktifstu mahzifchanos tais elementar-fkolās, kas pee teem seminareem flahht, no laufskolu wirswaldes top doti.

29. Tos mahzibas programus preefch tahm mahzamahm mahzibahm, fīndu isdalifchānu pa tahm klafehm laufskolu wirswalde pahrfpreefch un eeffchleetu-ministerija apfīpirina.

Instrukzija.

Pee skolas=likumu (no 25. April 1875) pirmahs nodalas.

Mahju=mahziba. (Skolas lik. I, 1. peesihm.)

§ 1. Behrnu wezakeem, audsinatajeem wai atkal teem fainnee-
keem, pee kureem behrni deenesa, teem kriht mahju-mahzibu gabdaht
wai nu dod paschi, wai leel dot zaur ziteem.

§ 2. Mahziba, ko behrns, kas pahri par 8 gadeem, dabu, no
teem preeksch tam eezelteem usraugeem japahrrauga un pehz fahrtas
japahrmefle. Draudses mahzitajs, kam ihpaschi ta uffkatischana par
mahju=mahzibu nodota, noteifs, kahda wihse schihs pahrmefleschanas
isdaramas, un pee tam winam jawâ fahrtâ peepalihdsehs kâ basnizas-
pehrminderi un skolas=wezakee, tã ari skolotaji. Mahzitajs waj skolo-
tajs weeglatas pahrraudsichanas labad rulus wedihs, fur jafaraksta
tee behrni, kas mahjãs teel mahziti. Pee katra peesihmehs, zif winam
ar mahzibu weizees (776 § 109 instrukzija pr. basu. lik.).

§ 3. Ja atgadahs, ka tee, kam peenahfahs behrneem mahzibu
dot, behrnu it ne pawisam wai deewsgan nemahja, tad mahzitajs
weetigai skolas=waldei to darihs jinamu, un schi wainigos usaizinahs
wai peespeedihs daramo isdarit. Skolas=walde to leetu nodos pagasta-
waldei, wai atkal zaur ziteem us wainigo rehkinumu behrnu liks ismahziht.
Bet palaištu behrnu pag.=skala eedot, lai tur pirmo lasichanu eemah-
zahs, nekad naw brihw. Zita leeta ir, ja kahda weeta, kã pee kalpu-
mahjahm leelãs muischãs, fur jau ir pagasta=skola, wehl skolas at-
rastos wai tiktu zeltas titai tadehl, lai mahju=mahzibu behrnu wezakeem
paweeglina. Tahdas skolas=behrni jamahja pehz mahju=mahzibas mehrla,
kã to rahda skolas=likumi. Ja pee kahdas pagasta=skolas gaditos
kaukfahds leeks skolotajs, kas pagasta=skolai neko ne-atraujot palaištus
behrnus waretu usnemtees mahziht, tad tam to war atwehleht, bet
weetiga skolas=walde nospreedihs, zif wainigeem ja-atlihdšina par behrnu
mahzichanu grahmata.

Skolas.

§ 4. Wiſas ſkolas, kur lut. tizibas lauſchu behrnus mahza, ir noliktas apakſch ſaſtahdamahm ſkolu-waldehm, lai ari kas nekās tahs buhtu zehlis wai uſturetu. Tapeh; ari katram privat-zilwekam, kas tahdu ſkolu zel, zaur kirſpehles ſkolas-waldi wehl ja-eeſneeds programs dehl apſtiprinaſchanaſ pee laukſkolu wirſwaldeſ. Kirſpehles ſkolas-waldeſ noſpreedihs, apakſch kuras weetigaſ ſkolas-waldeſ, kas buhtu jo klahtu, tahda ſkola lai ſtahw uſtraudſiſchanaſ dehl (ſkol. lik. I, §§ 1 un 2).

Mahzibu-rahditajs.

§ 5. Laukſkolu wirſwalde wiſpahrigu mahzibas-rahditaju ſaſtahdijuſi, kas aprahda, ka lai mahza un ko lai mahza ir ſeemaſ-ſkolā ir gada-ſkolā. To ta darijuſi, lai nebuhtu ikreiſ atwehſchana jamekle no laukſkolu wirſwaldeſ, kad ari wehl zitu ko grib mahziht nekā ſkolas-lik. § 3 pawehlehts, un lai eepreeſchā to mehrki noſihmetu, uſ kureeni wiſahm laukſkolahm weenlihdſigi jazenſchahs. Peh; kahdahm grahmatahm ſkolās jamahza, laukſkolu wirſwalde turpmā noſpreedihs (ſkol. lik. I, § 3 peeſihm.).

Skatees peelikumā: „Mahzibu-rahditajs“ un „Skolas-grahmatu rahditajs“.

Skolas-nama buhwe un eerikte.

§ 6. Pee ſkolas-namu buhweſchanaſ jaleek wehrā, ka tee teef buhweti labās, ſauſās weetās; ka ſkolas-iſtabaſ un gulamaſ iſtabaſ buhtu deewſgan augſtaſ un deewſgan leelaſ peh; ſkolas-behrnu ſkaita, ka dſihwojama ruhme ſkolotajam buhtu jauka un patihkama. Puiſenu un meiteru gulamahm iſtabahm waijaga atſchekirtahm buht. Ja ſkolotajam nebuhtu malaſ wai eeſpehſchanaſ abejadaſ ſahrtas behrnus pa brihwſtundahm uſſkatiht un waldiht, tad winam palihgi ja-eeгахda. Skolas-iſtabaſ un gulamaſ iſtabaſ, tāpat galduſ, beklus tā buhſ eerikteht, lai behrnu augſchana un weſeliba netittu ſaweta. Skolu ſaweenot ar pagāſta-namu no ſchi brihſcha zeeti ween aiſleegts. Ja kur tahda ſaweenofchana jau notikuſi, tad jaruhpejahs tahdu nebuſchānu nozelt, kas ſkolas darbu un meeru jauz, un uſ wiſadu wiſi preeſch ſkolas iſtabahm ihpaſchāſ ahra-durwiſ ja-eeгахda (ſkolas lik. I, § 5).

Peeſihmejumſ 1. Ja gaiſa-tihriſchanaſ eerikte laba, tad 10 wai 13 pehdū augſtā ſkolas-iſtabā uſ latru behrnu jarehtina maſakajſ 8 wai atkal 6 kwadrat-pehdū ruhme.

Peeſihmejumſ 2. Pee ſkolas-namu buhweſ un eerikteſ war padomu atraft tai grahmatinā, ko wezaiſ ſchulrahta kungſ, Böttcher mahzitajſ, ſaraktſiis: „Worauf iſt bei dem Bau und der Einrichtung von Schulhäuſern zu achten. Nebſt Bauplänen. Mitau Behre 1878.“

Peelikums. Kiršpehles skolas-waldei naw brihw apstiprinabt tahdas jaunās buhweš-rišes, kur grib ņaweenot skolas- un pagasta-namu. (1. Oktobor 1879.)

Skola preekšč ņaweenoteem pagasteem, kur katrs pagastš zita Kiršpehlē.

§ 7. Ja diwi pagasti jeb pagastu dalas no diwejahm Kiršpehlehm pee weenas skolas peekristu, wai turpmat ņamestos, tad tahda skola un winas waldischana stahweš apakšč tahš Kiršpehles skolas-waldes, kuras aprinkē tas skolas-nams stahw (skolas-lif. I, § 5 peesihm.).

Behrnu peespeeschana pee skolas.

§ 8. Skolas-likumš 6. §. noteiktš, ka behrneem no 10.—13. gadam skolā ja-estabhjāš. Tas tā ņaprotamš, ka scho gadu starpā behrnš skolā ja-ceedod. Ja pehž 13. dšhwibas gada behrnš wehl nebuhtu skolā eedotš, tad pehž likuma peespeeschamš. No 10. gada lihds beig-tam 13. gadam katram behrnam, kas pehž mahzibu-rahditaja mahju-mahzibu pilnigi jau dabujis, gan ir brihw prasht, lai wixu skolā usnem; bet skatotees us muhsu skolas-buhščanu preekšč tahdeem behrneem, kas tikai trihs seemas skolū gribetu apmekleht, tas 13. gads buhtu tas derigakajs preekšč eestahščanahš. Labi buhtu, ja sčee tahdi behrni wixur schini wezumā, proti 13. gadā, skolā eestahstos. Skolas-atesiates preekšč kara-deenesta paihsināščanas us tšhetreem gadeem, tāpat tik pehž beigta 16. dšhwibas gada behrneem tiks idotas. Domehr ari behrneem apakšč 10 gadeem ir brihw skolā eestahstees, ja wixu wezakee buhtu nodomajuschi winus ilgaki skolā ņuhtiht. Skolas waldiba tad ween usnemščanu wilzinahš us preekšču, kad ruhmes skolā peetruhsht, jeb kad mahju-mahziba behrneem wehl naw pilniga (skol. lif. I, § 6).

Peesihmejums 1. Lai wezakee peeder kur peederedami, wixu behrneem skola ja-atwehl tai pagastā, kur sčee woi wini dšhwo.

Peesihmejums 2. Weenam skolotajam wairak behrnu nebuhs dot mahzht nekā 80—90.

Peelikums 1. Kad skolā naw tik daudz ruhmes, wixus toš behrnus usnemt, kas skolā grib eestahstees, tad tahdi behrni, kas skolas-aprinkē dšhwo (t. i. kas masakajs wasaru preekšč skolas-laika schini draudšē dšhwojuschi), ari tad, kad wixu wezaki peerakstiti pee zita pagasta, ja-usnem skolā preekšč tahdeem pagasta-behrneem, kas, lai ari tik us laiku, zitur kur dšhwo; un sčee pagasta-behrni preekšč sweschu pagastu behrneem, kas ahrpus ta skolas-aprinka dšhwo. (1. Oktbr. 1879.)

Peelikums 2. Pee teem „audsinatajeem“ § 6 skolas-likumš ari maišes-tehwš peeskaitamš, pee ka behrnš ir deenestā. Tāpehž schim ari ja-atbild pee skolas-waldes par no behrna nokawetahm dee-

nahm, tà ka winam ari peenahkähš gahdaht par to, ka behnam ir maife un waijadfigas ſkolas-leetas. (Likum. § 7) Laukſkolu wiršwaldes ihpaſchi preekſchraſti no 15. Dezember 1876 un 5. Februar 1879.

Nokawetas ſkolas-deenas.

§ 9. Par behrnu nokawetahm ſkolas-deenahm nolikumi, žif waijaga, jau ſkolas-likumšs atronahš. Žif behnam, kaš beš ihſta eemeſla no ſkolas paliziš noš, taš nokawejumš, ja ſkolas-waldiba to pagehretu, ja-atpilda. Ja ſkolas-behrnš weenā ſeemā wairaf nekā treſcho daču no noſpreeſta ſkolas-laika truhziš, tad winam, weenalga waj taišnš eemeſlš bijiš, waj nebijiš, wehl weenu ſeemu ſkolā janahk, ja weetiga ſkolas-walde, par to leetu luhgta, to no tam ne-atſwabina (ſkol. lik. § 6).

Skolas-lahde, neſpehjneču behrni.

§ 10. Žai ari pawiſam tuſkchi behrni pee kreetnaš ſkolas waretu peekluht, tad likumi rahda, ka pee katraš ſkolas ihpaſcha ſkolas-lahde eerikfejama. Lahdē ja-eleel mihleſtibas dahwanas, ſtrahpes-naudas par nokawetahm ſkolas-deenahm un ſkolas eenahkſchanaš pa to ſtarpu, kur ſkola bijuſe beš ſkolotaja (ſkol. lik I, § 6 — inſtrukcija § 18). Ja ar ſchihm lahdeš eenahkſchanaš nepeetiktū, tad tahdi behrni, kam ne-weena gahdataja naw, no winu pagasteem pa ſkolas-laiku iſmitinajami (ſemneču lik. gr. § 250) [ſkol. lik. I, § 7].

Peelikumš. Par ſkolas-lahdi ir ſinatajš weenš no weetigas ſkolas-waldeš lozjelkeem, kaš uš to ir iſredſehtš; bet kirſpehleš ſkolas-walde, kad wina to tur par wajadſigu, ſkolas-lahdi pahr-luhko. — (1. Mai 1877.)

Par ſkolotajeem. (Skol. lik. I, § 8.)

Par teem, kaš jau ir amatā.

§ 11. Wiſi ſkolotaji, kaš jau ir amatā, teel pa pilneem patureti, ir tahdi, kaš nebuhtu muhſu paſchu ſeminaršs (ſkol. lik. § 21) iſmahziti, ja tikai kahda weetiga ſkolas-walde kirſpehleš ſkolas-waldei ne-eeſneedš luhgſchanu, lai ſeminarā nebijuſchu ſkolotaju pahrbauda tà, tà § 12 rahda.

Peelikumš. Wiſš, kaš ſcheitan ſazihtš, ir ſpehā pee ſkolotajeem, kaš jau ir amatā, ari kad wini uš zitu ſkolas-weetu aiſeet. (26. November. 1876.)

Kahdi amatâ zelami.

§ 12a. Kas pee kahdas pagasta skolas grib skolotaja weetu dabuht un nebuhtu pehz likuma ismahzijeēs muhsu seminarōs (skateēs skol. lik. § 21), nedz atestati dabujis, tam ar leezibas-raftu par kreetnu usweschanos pee Jrlawas pahrklaufinaschanas-komitejas eksfadena dehl japeeteizahs. Ja kahds seminarōs eksfamineerets skolotajs trihs gadus no weetas skolotaja amatâ nebuhtu shahwejis, tad wina atestatei spehks juhđ un tad tikai atjaunojahs, kad skolotajs pee seminarâ jeb pee fawas kiršpehles skolas-waldes kolotwijâ (pahrklaufinaschanas-farunâ) bijis. —

Peelikums 1. Pee Jrlawas seminarâ tif tahdeem skolotajeeem ween eksfadena dehl naw japeeteizahs, kas skolâ tif weenu mahzibu ween, kâ ihpafchi kreewu walodu, grib mahziht, ja wini zitadi war peerahdiht, ka ir geldigi, p. p. zaur to, ka wini Rihgâ, Baltijas seminara, ir ismahzijušcheēs. (26. Nowember. 1876.)

Peelikums 2. Tahdi, kas Jrlawas seminarâ naw ismahzijušcheēs, tif tad teel peelaihti pee eksfadena, kad wini peenefs sihmi no kiršpehles skolas-waldes par to, ka tee tadehl buhtu eksfamineerjami, lai toš skolotaja weetâ waretu eelift. (Likumi § 8. — Zirkular-preekschrafti no 18. Mârz 1880.)

Par skolotaja loni.

§ 12b. Tahdâs draudšes, kam wairaf nekâ 1000 dwehseles, kur pehz skolas-likumu § 5 otra skola buhtu jazet, kad tur ari, kâ furâ reisâ, otru skolu nezeltu, tadschu tahs wismasakahs skolotaja lonēs aprehkinaschanas lai noteel tahdâ wihsē, ka ar otru 1000 dwehseļu pehz likumu § 10 no jauna to rehkenumu eesahf; proti atkal pa 500 dwehselehm 100 rubl. un ik us 100 dwehselehm wairaf pa 10 rubl. klahť. Tapat kad dwehseļu skaitis eet pahri pa 2000 woi par 3000, ja tas kur gaditos, ņchi aprehkinaschana ar trescho 1000 dwehseļu eesahfahs no jauna. Ari preeksch palihga-skolotaja, kur tahds jazet, mahjoklis jagahda. (26. Nowember. 1876.)

Peesihmejums 1. Draudšes dwehseļu skaitis aprehkinajams ne pehz rewisijas-rulleem, bet pehz familijas-rulleem, jo abeju kahrtu dwehseles (wihrišchi un ņewiškhi) janem fopâ. (21. Februar. 1881.)

Peesihmejums 2. Kur krona-pagastu skolas ir dabujušas ņemi, tur, lihđi domehau-ministerija zitadi par to spređihš, weetiga skolas-walde par ņcho ņemi sprešch un ņin un atrehkina pehz taisnigas apspreešchanas (wehrâ lildama ari to renti, kas augstam kronim par ņcho ņemi jamatija) ņchis ņemes eeahf-schanas no likumigas skolotaja-lonēs. Weetiga skolas-walde usnem protokoli par to, ko par skolas-ņemi nošpređufi, un nobod ņcho protokoli zaur pagasta-wezako pagasta-waldei. Kad ņchi ar to naw meerâ, tad wina likumigâ laifâ pee kiršpehles skolas-waldes war juhđfeht. Kad lihđi ar to ņemi no augsta krona ari tahdas ehlas preeksch skolas waijadsibahm ir eedotas, tad draudņei peeahfahs ņchis ehlas ustureht. Bet kad waijadsigas

ehtas naw bijuschas, woi truhtst, tad draudsi gan newar peespeest, laj tahdas waijadsiigas ehtas zel; bet schis truhtums pee eenahschanas aprehinaschanas wehrâ jaleef. (8. Mai 1881.)

§ 12c. Skolas-waldibai peenahkabs par to gahdaht, ka nekur skolotajs masal lonēs nedabu, nekâ pehz likumeem winam nahkabs, weenalga, woi skolotajs pats par to fuhds, woi ne. Naw brihw skolotajam zaur kontrakti uslift, lai winsch par skolas apgaismoschenu, siltumu u. t. t. gahda. Kad winsch ari par kahdu naudas-summu tahdas leetas us few nemptu, tad tadschu draudsei ween par to jagalwo, ka skolai nekās netruhtst. (1. Oktober. 1879.)

§ 12d. Par to, ko draudse woi muischas-ihpaschneeks, woi abi kopâ skolotajam dob, war ari kontrakti taišht, kas tahs ziwil-teesbas apstiprina; bet schi kontrakte wisās punktēs, ihpaschi tai sūd, ko skolotajs usnemahs, no skolas-waldibas japabrluhko un ja-apstiprina. Tahdu kontrakti pehz ziwilteesigeem nolikumeem ari war usfaziht, bet zaur tahdu kontraktes usfazischenu skolotajs wehl naw atlaists no amata; turpretim, kad skolas-waldiba ar skolotaja amata-weschenu ir ar meeru, skolotajs ari tad paleef amatâ par likumigu loni. Skolotajam usfaziht, tã ka winam no sawas weetas ja-atstahj, zitadi newar, tã til ar weetigas skolas-waldes atwehleschenu. Tahda usfazischana ir itin zitada, nekâ tahda, kad skolas-walde skolotaju kahdas wainas dehl no amata israidihš.

Lecke amati.

§ 13. Skolotajeem aisleegts zitu kahdu amatu tureht, kas wina skolas-darbu lawe. Pee scheem newehlejameem amateem wisuwairaf japeeskaita pagasta-waldes un pagasta-teefas schrihwera amats. Kur ween skolotajs wehl jebkahdu zitu amatu turetu, tur skolas-waldiba par to spreedihš un, ja waijadsehš, laukskolu wirswalde to leetu isschirs.

Skolotaja-amats ar basnizas-amatu kopâ.

§ 14. Kur skolotajs buhtu par keseri, ehrgelneeku u. t. j. pr., ar to, kas winam jadara, tã teef zelts un lonets, lai paleef pa wezam. Laukskolu wirswalde pehz tam sasinasees ar basnizas-waldibu un tahs waijadsiigas pawehles turpmat islaidihš.

Beelikums. Laukskolu wirswalde ar basnizas-waldibu weenâ prahtâ norunajuschi tã:

- a) Kur basniza skolu un to skolotaju, kam ari ir basnizas-amats, ustur, pee weetigas skolas-waldes peeder: basnizas-peeschneeks, mahzitajs un weens no wiseem basnizas-pehrminderem is sawa pulka iswehlehts basnizas-pehrminderis. Tahda skolotaja iswehleschana un atlaischana no amata noteef pehz basnizas-likumeem

- §§ 396, 398 un 399; bet pehž ſkolas-liķumu § 8 un pehž inſtrukcijas § 11 un 12 wiņam waijaga buht tahdam, ka wiņu war zelt ſkolotaja-amatā, un pehž liķumu § 8 un inſtrukcijas § 17 wiņu buhš preekſchā ſtahdiht ſkolas-waldei par apſtiprināſchanu, un ari ſkolas-waldibai ſina jadod, kad wiņſch no amata atlaiſiſ.
- b) Kur baņniza pee ſkolas un ſkolotaja uſturedchanas tikai peedalāhš, tur wiņai tahdas paſchas teeſibas, kā muifchas-ihpaſchneekam, kaš pee ſkolas uſturedchanas peedalāhš. Pee ſkolotaja zelfchanas bal-foſchana baņnizas weetā friht weetigam mahžitajam.
- c) Kur lahdam ſkolotajam baņnizas-amats ar ſkolotaja-amatu kopā, tur wiņa amata-dariſchanas pehž baņnizas-liķumu § 397, 399 un 400 pilnigi ja-iſdara, bet laj neteek aiſkawetas wiņa ſkolotaja-dariſchanas, kā tahš zaur ſkolas-liķumeem wiņam uſ-dotas. (20. Dezember. 1876.)

Rahda dara ſkolotajam pee ſkolas-waldifchanas.

§ 15. Skolotajam liķumš ne-atwehl peefehdetaja-weetu ſkolas-waldes tadehl, ka wiņſch apaſch ſkolas-waldes ſtahw. Tomehr ſapro-tamš, ka pag. ſkol. waldeš ſkolotaju pee ſawahm ſarunahm pee-aizi-nahš un wiņa padomu meklehš pee wiņa, kaš ſihmejahš uſ ſkolas-buhſchanu, uſ mahziſchanu, mahzibas lihdeſkeem, behrnu ſawaldifchanu u. t. j. pr. Tapat kirſpehles ſkol. waldei ir atwehlehtš, kur wiņai derigi rahdahš, to pahrako ſkolotaju ſawā kirſpehlē ihpaſchi pee ſkolas-pahrraudſiſchanahm peeaižinaht klah.

Skolotaju palihgi.

§ 16. Skolotaju palihgi ſtahw apaſch teem paſcheem liķumeem. Bet ja ſkolotajš ſawu palihgu pats lone, to ari pats iſwehlehš. Ja weetiga ſkolas-walde ar to buhš ar meeru, tad ſchi apſtiprināſchanu no wiršwaldeš iſgahdahš.

Kā ſkolotaji zelami.

§ 17. Kam ta rekte peeder, ſkolotaju iſwehleht, ſawu iſwehleto weetigai ſkol. waldei dara ſinamu, un ſchi atkal augſtakai ſkolas-waldibai eezelfchanas un apſtiprināſchanas dehl ſcho ſtahda preekſchā. Ja waijadsetu, weet. ſkol. walde war pagehreht, lai iſwehlehtš ſkolo-tajš notur ar behrneem promes-mahzibu. Tur no weet. ſkol. waldeš puſeš, ja ne wairak, waijaga buht klah mahžitajam un wehl weenam ſkol. waldeš lozeklim.

Skola beſ ſkolotaja.

§ 18. Kur dſimtiſkungs ar pagaſtu kopā ſkolu uſtur un ſkolotaja iſwehleſchanas dehl newarejuſchi ſatikt, ſkola tamdehl beſ ſkolotaja

newar palikt. Te nu nahf ſpehkâ ſkol. lif. 17. § mineta kirſpehles ſkolas-waldes rekte, uſ kahdu laiku ſkolotajuſ amatâ eezelt. Tahdâ reiſâ brihw ir dſimtskungam ir pagastam katram ſawu kandidatu zaur weetigu ſkolas-waldi kirſpehles ſkolas-waldei preeſſhâ ſtahdiht, lai wai weenam wai otram uſ kahdu laiku weetu atwehl. Pehz gada laika ſpehku dabu ſkol. lif. 8. §, kaſ noſpreeſh, ka kirſpehles ſkolas-walde wai nu to paſchu wai zitu ſkolotaju no ſewim laukſkolu wirſwaldei ſtahda preeſſhâ, lai apſtiprina uſ palikſhanu. Wiſadâ wiſjê tad tahſ weetas eenahſſchanas, kamehr ſkolotaja nebija, peederehſ ſkolas-lahdei.

Peelikumſ. Kirſpehles ſkolas-waldei naw brihw, kahdu ſkolotaju eezelt ilgaki nekâ uſ weenu gadu. (1. Otktober. 1879.)

Pee ſkolas=likumu otras nodalaſ. Laukſkolu waldiſhana.

§ 19. Ruhmi, fur kirſpehles ſkolas-walde ſehdeſchanas turehſ, noteikſ ſkolu inſpektors.

Œf.: Peelik. I. Nolik. par to, kâ lai kirſpehles ſkolu walde ſawuſ darbuſ ſtahda. 21. Mai 1876.

Kâ weetigaſ ſkolas-waldes lai ſaſtahdahſ.

(Œkol. lif. II. §§ 13 un 16 ar peeſihm.)

§ 20. Tikko kirſpehles ſkolas-waldes buhſ darbâ ſtahjuſchahſ, winas ruhpeſeſ jo ahtri wiſaſ weetigaſ ſkolas-waldes darbâ aiginahſ.

Peeſihmejumſ 1. Œur diwi baſniſaſ-preeſſhneekem wai diwi mahzitajeem par weenu ſkolu jaſim, tad wini top uſluhgil, lai ſawâ ſtarpâ noruna, woi pehz ſkol. lif. 16. § wai zitadi pehz paſchu patikſchanas ſalihgſ.

Peeſihmejumſ 2. Œur baſniſaſ-preeſſhneekam, kâ p. pr. pee daſcheem frona-pagaſteem attahluma jeb pahrliezigu dariſchanu dehl nebuhtu eeſpehjamſ pee weetigaſ ſkolas-waldes darbeem dalibu nemt, wineem atwehlehtſ, ſewim weetneeku raudſiht.

§ 21. Kad weetigaſ ſkolas-waldes likumâ noliktee lozekki buhſ ſapulzejuſcheeſ, tad jagahda:

- a) ka tur, fur diwi pag. wezaki pee weenaſ ſkolas peeder, weenaſ no teem weetigaſ ſkolas-waldê eeſtahj (ſkol. lif. § 16 peeſihm.);
- b) lai iſwehle to weenu pag. wezako, fur trihſ wai wairak pagaſtiu pee weenaſ ſkolas peekriht (ſkol. lif. § 16 peeſihm.);
- c) lai pag. weetneeku pulkſ iſwehle to ſkolas wezako (ſkol. lif. § 13 peeſihm.).

Par ruhmi, fur weetiga ſkolas-walde ſawuſ ſehdeſchanas turehſ, waldes lozekki ſawâ ſtarpâ ſaſinaſeſ.

Peelikums 1. Pagasta-vezakajās, skolās-waldes lozēklis buhdams, dod saviu balī pehž sava pašča prahta un neprasa papreeksch, ko pagasta-weetneeki domā, wifās tanis leetās, kas ihpašči pehž likumeem naw nodotās pagasta apspreeščanai. (27. April 1877.)

Peelikums 2. Skolas-wezafi ir eeraugami par pagasta amata-wihreem. (15. April 1881.)

St. „Instrukzija preeksch skolās-wezakeem“, žirf. no 15. Maij. 1881. Peelik. III.

Dšimtskungu peedaliba, kur wairak nekā weens pee tahs paščas skolās peeder.

§ 22. Kur wairak dšimtskungu nekā weens pee weenas skolās peeder, šchee top usluhgti no pašču widus weenu iswehleht, kas winu wifū rektēs un dafū pee tahs skolās weetigā skol.-waldē, tad jabalso, aistahwehs (skol. lik. § 13).

Weetigās skolās-waldes šafauščhana.

§ 23. Weetigās skolās-waldes šafaužejs ir basnizas-preekš-neekš. Ja tas buhtu aistawehts, tad preekschsehdeschenu atwehlehs mahžitajam.

St. Peel. II. „Rolikumi par to, kā lai weetiga skolās-walde šafaus darbus šrahda“. (19. Juni 1881.)

Strahpēs-naudas peedšišchana.

§ 24. Strahpēs-nauda par nokawetahm skolās-deenahm peedšiht, kriht skolās-wezakam. Katrā nedelā, ja eespehjams, sesideenā, winšč skolu apmeklēhs, behrnu nahščhanu skolā isfraudšihš, un no skolotaja rakšus dabuhs, kur tee skolā nebijušchee šasihmeti. Lihds katra mehnescha beigahm winšč no behrnu wezakeem waj audšinatajeem šrahpēs-naudu peedšihš par tahm bes taisna eemesla nokawetahm deenahm un, kur peenahkabs, eemahkabs (skol. lik. § 7, instrukz. § 10). Ja wainigee leedsahs mahšah, tad winšč bes kaweschanas pag. waldišchenu peesahks palihgā, lai peedsen (skol. lik. §§ 6 un 16).

St. Peelik. III. „Instrukzija preeksch skolās-wezakeem“.

Bahrraudšichanas, atluhgschahahs. (Skolas-lik. §§ 16 un 17.)

§ 25. Lai ari katram weetigās skolās- un kirspheles skol.-waldes lozēklim no teefas kriht un peenahkabs beš jo beš tahs wineem uswehletas skolās pahrraudšiht, tomehr muhsu laufskolu buhščhana to peeprasa, ka lai it ihpašči mahžitafi šcho darbu isdara, proti skolotaja mahžibu, apeeschanos ar behrneem un pašča uswechanos redseht un šinah. Us ihšu laiku lihds 5 deenahm skolotaji lai atluhdsahs pee mahžitaja, un šchis winus palaidihš.

Rewideereschanas, gada-sinas.

§ 26. Laukskolu wirswalde turpmat wehl ihpafchi noteiks, kahdà wihjē kirspheles skolas-waldei fawas rewideereschanas ja-isdara, un kahdà wihjē tabs gada-sinas jadod (skol. lik. turpat).

St. Peelik. IV. „Instrukzija preekšč kirspheles skolas-rewidenteem“.

Zif tahlu katras skolas-waldes spreedumi snee- dsahs, fur un kà tee jamekle.

(Competenzkreis, Instanzengang.)

§ 27. Skol. likumi jau aprahda, zif tahlu katras skolas-waldes spreeschanas un darischanas sneedsahs. Weetiga skolas-walde, wispirma skolas-walditaja un pahrraudsitaja buhdama, pate pirmahs waijadsigahs pawehles dos pehz likuma un pehz fawas instrukzijas. Kur pate fawas pawehles newaretu iswest zauri, lai peesauz pag. waldi palihgà.

Schelabas par weet. skolas-waldes noteikschanahm pee kirspheles skol. waldes japeenes diwju nedelu starpà, kà tas zaur pag. likumeem no 19. Februar 1866 preekšč wifas pag. waldibas nolikts. Tahdà pat starpà pee laukskolu wirswaldes war appeleereht par kirspheles skol. waldes spreedumeem, no tabs deenas rehlinot, kurà spreedums fludinahs. Suhdsibas par skolotaju no privat-personahm, lam par to kahda daka, kà p. pr. no behrnu wezakeem wisupirms pee weet. skol. waldes peene-famas, jo tai peekriht ta wispahriga usfraudsiba par skolotajeem, ihpafchi par winu mahzischanu, usweschanos un (tapat peekriht) winus pamahziht dehl peerahditahm wainahm, tapat kahdas palaischanahs woi nekreetnas dshwoschanas dehl. Bet ja weet. skol. waldes pamahzischanas un norah-schanas neko nelihdsetu, tad winai skolotajs jafuhdsj pee kirspheles skol. waldes, kurai tas spehls pehz skol. lik. 17. § to us kahdu laiku no amata atstahdinahht wai atkal kà kurà reisà pee laukskolu wirswaldes mekleht, lai schi skolotaju pawifam no amata atlaisch. Kad skolotaji gruhtaki noseeguschees, woi grehklarbu darijuschi, tad tahdas leetas jaispreekšč pehz kriminal-likumeem no peederigas teefas un tur japeenes. Kad fur pagasti, waj pag. waldes us weetigas skolas-waldes peeprafschanahm fawus peenahlumus pret skolu ne-ispilda, tad pee kirspheles skol. waldes suhdšiba japeenes. Schi to leetu isspreekšč un, ja netiftu pee laukskol. wirswaldes appeleerehts, tad wina usaizina augstaku teesu, apafsch kuras pag. walde stahw to nepaklausigo pagastu pee ispildischanas peespeest.

Beidsot, fur buhtu srihds iszehlees par to, kas un zif no dsimts-kunga waj domehau-waldes preekšč skolas jadod, tad, kad dsimts-kungam jadod, pee kirspheles skolas-waldes, kad domehau-waldei jadod, tuhliht pee laukskolu wirswaldes jamekle.

Nolikumi par to, kā lai kirspehles skolas-walde fawus darbus strahda.

§ 1.

Skolu inspektors šafauz kirspehles skolas-waldi, wiašč nošaka laiku un weetu, kur lai šanahf (Instr. § 19) un ir šapulžes preekščfehdetajs (skol. lik. II., 14). Kad pats newar nahft, tad wiašč weenu no waldes lozjekleem šewim žel par weetneeku. — Šweenam waldes lozjeklim ir brihw, inspektoram luhgt, lai waldes lozjeklus šafauz; bet tad ari jašaka inspektoram, kahez šchi fehdeščana waijadšiga. — Šinonjums par tahm diwi pilnahm fehdeščanahm, kas likums (II., 17) preekščrakštitas, no preekščfehdetaja wišiem lozjekleem aštonas deenas preekšč fehdeščanas laika, bet pee wišahm žitahm fehdeščanahm, kas buhtu waijadšigas, tšhetras deenas papreekšč, janolaišč.

Peeshimejums. Tahbus rakštus, kas no skolu wiršwaldes nahfufchi, kad wišem kirspehles skolas-waldes lozjekleem ar teem buhtu ja eepašitahs, preekščfehdetajs šuhta aplahrt pee wišem lozjekleem. — Ari teem lozjekleem, kas no šemneeku šahrtas, kā kurā reišā un peelahjigā wišē, šinu buhs dot.

§ 2.

Kad pee balsoššanas balsu škaitš uf abejahm pušehm ir weenahds, tad preekščfehdetaja balsš dod wiršroku.

§ 3.

Šapulze iš šaweem lozjekleem weenu žel par paštahwigu protokošwedēju. Wina nošpreekšč, woi šchim ari galda-rahditajs jarašta, un woi winam par arkiwu jašin, woi par to gahda žitadi.

§ 4.

Šapulze noteiz to laiku, kad šikumigas skolu rewiišjas (skolaslikumi II., 17) išdaramas, un to kirspehles daku, kur buhs rewideereht. Walde skolu rewideereščanau uštiz diweem lozjekleem, kas želami uf šahdu nošpreekštu laiku (Instr. § 25). Šheem ir atkautš šahdu školotaju pešfauft klahf (Instr. § 15) un ari preekščā list, kur ihpaščas rewideereščanas no leeka waijadšigas, (skol. lik. II., 17). Wini ari pašchi skolas war rewideereht, kur waijaga, un tad tišai pežat par to waldei dod šinu.

§ 5.

Kad rakšti no skolu wiršwaldes atnahfufchi, tad tos buhs šapulzei preekščā lašht un par to šarunatees, kā tee preekščrakšti išpildami.

§ 6.

Sapulzei tad zēt preekščā toš luhgumus, kas no kirspehles weeti-gahm ņkolās-waldehm atnahkuschas, un par tahm spreesch.

§ 7.

Sapulze išspreesch to, kas ir eefuhdsehts.

§ 8.

Kad ņkolu rewisijas notikuschas, tad rewidenti par to dod ņinu.

§ 9.

Kad tas wehl naw notizis tais ņarunaschanās, kas § 1—8 peeminetas, tad wehl par ņchihm leetahm jaspreesch:

1. Woi kirspehlē ir deewēgan leels ņkolu ņlaitš, tā kà likumi to praša (I., 5)?
2. Woi tanis ņkolās, kas tagad jaw ņtahw, ruhme un eerikte peeteef, kà ņkolotaji tur ņtrahdā? Woi tahš ņkolās, kas jaw ņtahw, war usnemt wiņus behrnus, kam ņkolā janahk? Zif no wirahm tif us kahdu laiku wehl derigas, tapeh; ka tur naw deewēgan ruhmes, nekahdas gulamas istabas, woi zitas kahdas wainas dehl?
3. Woi kirspehles ņkolās-walde wiņu, ko wajjadseja, darijuņi tanis weetas, kur kahda ņkolās-buhwe woi pahrbuhwe rahdi-jusehs wajjadņiga? Woi kur nebuhtu jaluhds palihdņiba pee ņkolu wirswaldes?
4. Woi kirspehlē kahda kirspehles-ņkola ar augstaku mahzibu nebuhtu wajjadņiga, tā ka behrneim nebuhtu ja-eet us pilšfahtu ņkolahm? Woi neronahs kahda kēstera- jeb zita kahda ņkola, ko waretu zelt par augstaku ņkolu?
5. Woi kirspehlē ir tahdas ņkolās, kas netop uņtūretas no pagasteem, bet no privat-personahm? Woi tahdas ņkolās ņawu programu kirspehles ņkolās waldei eefneeguschas? (Instr. § 4.)
6. Kad ņkolu-rewisijas notikuschas? Woi ronahs ņkolās, kas wehl nemas naw rewideeretas?

§ 10.

Wiņi ņpreedumi par tahm § 9 peeminetahm jautaschanahm toj eerakņtiti protokolē, un ari ņmalki japeeņihme, kahdā wiņšē ņchee ņpreedumi išpildami.

Nolikumi par to, kà lai weetiga skolas-walde šawus darbus štrahda.

§ 1.

Weetigās skolas-waldes likumīga gahdašhana par weetigās skolas ufturu un waldišhanu noteek diwejadà wišfē:

1. Wišfē waldes lozekli šapulzejahs, šarunajahs un špreeš par skolas waijadšibahm.
2. Walde ušdod šchim woi tam no šaweem lozekleem, pašahwigi par skolas buhšhanahm gahdaht. Šhee lozekli waldes weetà šawus darbus dara un par šaweem darbeem waldei atbild.

§ 2.

Weetiga skolas-walde pilnà škaità šapulzejahs masatajs diwreif par gadu, pee seemas skolas eefahšhanas un pee seemas skolas beigšhanas. — Šchinis šapulžēs jaruna un jašpreeš par mahžišhanu mahjās, par behrnu ušnemšhanu školās, par skolas waijadšibahm, par skolas darba augteem, par skolas-behrnu nokawetahm deenahm, par štrahpes-naudas eedšišhanu u. t. j. pr.

Bef tam weetiga skolas-walde šanahf, kad tikai kahda ihpašcha waijadšiba.

Škweenam waldes lozeklim ir brihw luhgt, lai waldi šafauz. Kad 14 deenas pehz tahdas luhgšhanas, woi pehz teem terminēem, fur pehz likumeem ilgadus sehdešhanas jatur, aišgahjuščas un waldes preešneeks waldes lozeklus naw šafauzis, tad mahžitajam ta teešba friht waldi šafauft. (Inštr. § 23. Štolu wiršwaldes pawehle no 29. April. 1878. Nr. 891.)

§ 3.

Waldes špreedumu un nolikumu ištildišhanu un gahdašhanu par šahrtigu un šekmigu skolas štrahdašhanu waldes lozekli ušnemahs. Te ja-išškir: skolas waldišhana un skolas-darba ušraudšišhana un wadišhana.

Pee skolas waldišhanas peeder: gahdašhana par skolas mantu un skolas ehlahm, gahdašhana par to, ka skolas waijadšibas šawà laikà un peenahlamà mehrà teek pilditas (školotaja lone, malka, gaišma, mahžibas lihdselki); gahdašhana par skolas-nama derigu cerifti un tihribu (par školotaja ištabahm, par gušamahm ištabahm, par mahžibas ištabahm un par wišahm leetahm, kas tur waijadšigas.

Pee fkolas-darba usraudsiſchanaš un wadiſchanaš peeder: usraudsiſchana par ſkolotaja ſtrahdaſchanu amata un par wina godigu dſihwoſchanu; usraudsiſchana par ſkolas-mahzibu un par ap-eefchanaš ar ſkolas-behrneem; usraudsiſchana par mahzibaš-grahmatahm; pahraudsiſchana par ſkolas-behrnu pahrmahziſchanu un ſtrahpeſchanu zaur ſkolotaju. Tanis reiſaš, kur ſkolotajš wairš nedrihſt ſtrahpeht, bet fur tadſchu apſtrahpeſchana beſ kawefchanaš waijadſiga, tur usraugš patš ſpreeſch un pehzaſ waldei par to dod ſiru. Usraudsiſchana par to, kahti behrni ſkolà ja-uſnem. Kad naw jaſpreeſch par behrna ſinaſchanahm, bet par zitahm leetahm, kur likumi ſſaidri nerahda zeku, leeta waldei jazek preekſchà.

§ 4.

Pehz inſtrukzijas § 25 ſkolas-darba usraudsiſchana un wadiſchana ihpaſchi mahzitajam ir uſdota un noweſleta. Kad kahta weetiga ſkolas-walde mahzitajam ſcho usraudsiſchanu ne-uſdotu, woi kad mahzitajš kahta ihpaſchà reiſà woi pee kahtaš ihpaſchaš ſkolas ſcho usraudsiſchanu newaretu uſnemteeš woi newaretu pilnigi uſnemteeš, tad tomehr no wina japraſa, ka winſch pee usraudsiſchanaš ari peedalahaš, tapehž ka baſniža un ſkola naw ſchkiramaš. Ihpaſchi usraudsiſchana par tizibaš mahzibu arween paleek mahzitajam. Un beſ tam, kad kahtam zitam weetigaš waldeš lozeklim ſkolas-darba usraudsiſchana un wadiſchana uſdota, tomehr tam papreeſch ar mahzitaju par wiſahm leetahm jaſarunajahaš un jabuht weeniš prahtiš par to uſnemamu zeku; un kad wini nebuhtu weenà prahtà, tad mahzitajam ta teeſiba, to leetu preekſchà zelt weetigai ſkolas-waldei un ari wehl augſtafahm ſkolas-waldehm.

§ 5.

Weetiga ſkolas-walde iſwehle weenu no ſaweem lozekleem par protokolu, miſweš, rakſtu un naudaš-rehkinumu wedeju. Pee ſchi waldeš ahriгу darbu iſdaritaja ſkolas-wezaſajš turahaš wiſaš ſawàš amata-dariſchanaš.

Beelikums III.

Inſtrukzija par ſkolas-wezaku amatu un darbu.

§ 1.

Kà ſkolas-wezaſajš, ſo pagaſta-weetneeki zel (ſkol. liſ. 13. peeſhm.), ſawà amata turahaš un ſawu darbu iſpilda, uſ to ranga un par to

fpreeſch tahs waldeſ, kam ſkolas-liſumi uſfraudſibu par laukſkolahm nodewuſchi un ihpaſchi weetiga ſkolas-walde.

§ 2.

Skolas-wezakeem, kà ſkolas-liſumi to rahda (ſkol. liſ. 1. peeſihm. un 13. peeſihm. un inſtrukzija pee ſkol. liſ. § 2 un § 24), kriht: kopà ar baſnizaſ-pehrmindereem mahzibu, ko behrni mahjàs dabu, pahrraudſiht, ſkolas waijadſibàs palihdſeht un winas labumu kopt.

§ 3.

Liſumi no ſkolas-wezakaja pee mahju-mahzibàs un pee ſkolas praſa ſchahdu peepalihdſibu:

1) Kad draudſes mahzitajſ, kam ihpaſchi ta uſſtatiſchanaſ par mahju-mahzibu nodota, beſ baſnizaſ-pehrminderu peepalihdſibàs kaut kurà weetà jeb leetà wehl ſkolas-wezakaja peepalihdſibu eerauga par waijadſigu un to peepraſa, tad ſkolas-wezakam mahzitaja pauehles beſ kaweſchanaſ ja-iſpilda. Ihpaſchi ſkolas-wezakam peeſiht mahzitam palihdſeht, kad taſ mahju-mahzibu pehz liſuma pahrmekle (ſkol. liſ. 1. peeſihm. Inſtr. § 2). Ja kahdi behrni, kam pee pahrklauiſchanaſ bij janahſ, naw nahkuſchi, tad mahzitajſ toſ tahduſ ſkolas-wezakam uſdoſ un no jauna deenu nolikſ, kurà teem janahſ. Skolas-wezakam tad ſchee behrni uſ ſcho terminu ja-apſtelle, wai, kad to waijadſetu, pagaſta-walde japeeſauz palihgà, lai toſ atwahl.

2) Skolas-wezakam paſchà ſkolà japalihdſ ſkolotajam pahrraudſiht, kà behrni ſfolu apmekle, wai kahdi un kapehz deenaſ nokawejuſchi, (ſkol. liſ. 13. peeſihm. Inſtr. § 24). Katrà nedetà, wiſlabaki feſtdeenaſ, ſkolas-wezakam tadehl ſkolà janoet, Jaredſ, kà behrni ſkolà nahſ un no ſkolotaja rakſiſ jadabu, kur tee wiſi ſaſihmeti, kaſ ſkolà naw bijuſchi. Lihdſ katra mehneſcha beigahm winam no behrnu wezakeem wai audſinatajeem (ſk. liſ. 6) japeedſen ta no weetigahſ ſkolas-waldeſ nolikta ſtrahpeſ-nauda par tahm beſ taiſna eemeſla nokawetahm deenahm un nauda ja-cemaſa pee weetigahſ ſkolas-waldeſ. Ja wainicee leedſahſ maſſaht, tad winam beſ kaweſchanaſ pagaſta-walde japeeſauz palihgà, lai ſtrahpeſ-naudu peedſen (ſk. liſ. 6 un 16). Ja ſkolas-wezakam naw ihſti ſinamſ, waj eemeſſſ, kadehl behrnſ no ſkolas paliziſ noſt, taiſnſ bijiſ, waj ne, tad winſch to liſ preekſchà weetigai ſkolas-waldei jeb tam waldibàs lozeklim, kam pahrraudſiſchana par ſfolu ihpaſchi nodota, lai ſpreeſch. Skolas-wezakam naw brihw paſcham no ſewis behrnu uſ kahdu laitu no ſkolas atlaiſt; to taſ tiſlai tad war dariht, ja weetiga ſkolas-walde tam to ihpaſchòſ gadijumòſ atwehlejuſi.

§ 4.

Pee behrnu pahrwaldišchanas ūkolā ūkolās - wezakam japeepalihds fatru reis, kad weetiga ūkolās-walde to ūauz dehl kahda behrna no-seeguma ismekleschanas jeb apstrahpeschanas.

§ 5.

Ūkolās - wezakam jarauga uš to, ka ūkolai wišs, kas tai waijadšigs un nahfahs, — ka ūiltums, gaišchums u. t. pr., — pareiši teef dots, un lai truhtums ūchinis leetās nerodahs, tad ūkolās - wezakam pee laika ūina par to jadod weetigai ūkolās - waldei. Ja ūkolās-behrnu ūitarpā gadahs kahds, kas pawišam nabags, tad ūkolās-wezakajs to tahdu ušdos weetigai ūkolās-waldei (ūf. liū. 7).

§ 6.

Pee ūkolās uštraudšišchanas ūkolās-wezakam japalihds tai mehrā, ka, ja pašchā ūkolā kas notiktu pret liūumeem, wišch to pee ūkolās-waldes ušdod. Tāpat, ja ūkolās-wezakajs reds, ka behrni ahrpus ūkolās kā nekahrtigi ušwedahs, tad tee winam jašawalda un jagahda par to, ka wainigee žaur weetigo ūkolās-waldi teef apstrahpeti.

§ 7.

Kurfemes komišija ūemneeku-leetās 1. April. 1880 Nr. 37 nošpreedušī, ka ūkolās-wezaki pee pagāšta amata-wihreem peeskaitami. Ko tee ūawu amatu kopdami noteiž, tam waijaga notikt. Bet tāpat ūkolās-wezakee pašchi, ja tee ūawu amatu waj nepilda, kā peenahkahs, wai amata-waru pahrlahj, teef no ūkolās - waldes aprinkā-teesai ušdoti un no ūchihš tad apstrahpeti ar naudu, ar žetumu, waj žitadi kā. Ja ūkolās-wezakajs rupjaki nošegahs, tad ūkolās-walde to, pirms aprinkā-teesai nodod, no amata atšahdinahs.

§ 8.

Tāpat kā pagāšta - liūumi pagāšta - wezakam to atwehl, ari ūkolās-wezakam ir atwehlehts, kur to waijadsetu, pa 10 lihdš 20 gruntneekuum wai rentneekuum weenu godigu wihru par dešmitneeku jeb palihgu želt, kam par tahm mahjahm un teem behrneem, kas apalsch wina, pehž ūkolās-wezaka ušwehleschanas wišs tas jaleef wehrā un ja-išpilda, kas peeder pee ūkolās-wezaka amata un darba. Par to, kahdi par dešmitneekuum želti, ūkolās-wezakam ūina jadod weetigai ūkolās - waldei. Žil ilgi ūchee dešmitneeki jeb palihgi lai paleef amata, par to weetneeku - pulšs nošpreedihs. Tomeht toš newar peespeest ūawu amatu ilgaki patureht nekā weenu ūeemu un weenu wafaru.

Instrukcija preekšč kirspēhles skolas-rewidenteem.

§ 1.

Pehz šķ. lik. § 17 kirspēhles skolas-waldehm peenahkās skolas pahraudašit un zaur tam isdibinaht, kà skolas-likumi isdariti, un kahdà mehrà mahzibas mehrki top panahkti, un par to gahdaht, ka teef šrahdahts pehz likumeem un tad ir tai kirspēhlē, ir wišà kursemē teef šrahdahts weenadi.

§ 2.

Pehz šaweem kahrtibas-likumeem § 4 kirspēhles skolas-walde diweem no šaweem lozekteem usdod skolu rewideereschanu. Weens no šcheem lai ir laižigs, otrs garigs lozeklis, kas šawu darbu wišwairaf tã šawã šarpã dalihs, ka laižigs lozeklis skolas ahrigu buhšchanu, garigs lozeklis skolas eekšč-buhšchanu rewideerehs. Bet naw aisleegts, kad wineem laika nepeetruhlst, ka wini abi kopã ahrigas un eekščleetas rewideere, woi, kad waijaga, weens otra weetã eestahjahs. Labi, ka ari weens skolas-waldes lozeklis no femneeku kahrtas pee rewideereschanas klahht.

§ 3.

Par ikkatru rewideereschanu masakajs 14 deenas papreekšč weetigai skolas-waldei šina jadod, laj ari šchi, ja tas war buht, pilnã škaitã noteiktã terminã war atnahkt un ar rewidenteem weenã sehdeschanã war šaweenotees. Šhini sehdeschanã war islihdšinaht kahdas šrihdusleetas, war pahšpreešt kahdas wehleschanas woi šuhdšibas un skolotaju woi skolas-wezaka darišchanas, kã pee rewideereschanas nahkufšas gaismã. Ari weetigam skolas-wezakam waijaga buht klahht.

§ 4.

Triju gadu laikā ikweenu skolu weenreis buhs rewideereht.

§ 5.

Par ikkatru rewideereschanu protokole ja-usnem, ko usglaba kirspēhles skolas-waldes aktēs. Skolu wirswaldei jadod šina par ikweenu rewideereschanu, un kã ta ir isdewufees, tad, kad pehz likumeem wirswaldei gada-šinas dod.

§ 6.

Ta skolas = aprinkā skolas ahriga un eefsch-buhſchana wiſa ja-rewideere un ihpaſchi jaleef wehrā:

1. Behrnu mahziſchana mahjās.
2. Pagaſta-ſkola, proti
 - a) peh3 ahrigaſ buhſchanaſ,
 - b) peh3 eefſch-buhſchanaſ.

I. Behrnu mahziſchana mahjās.

§ 7.

Rewidenti uſ to ſkatahſ:

1. Woi behrnu mahziſchanu mahjās pahrmekle? Woi ihpaſchi ir ſaraſtiiti tee behrni, kaſ mahjās mahjami (warbuht peh3 taſ formaſ, ko ſtolu wirſwalde un ſinode uſteikuſchi)?
2. Woi ſkolotaji un tee pagaſta amata-wihri, kam taſ peh3 likumeem peenahkaſhſ, mahzitajam nahk palihgā pee mahju-mahzi-baſ rewideereſchanaſ?
3. Woi ronahſ ſtrahpes- woi laſiſchanaſ = ſkolaſ preekſch tahdeem behrneem, ko wezaki woi maiſeſ-tehwi palaiduſchi? Woi par to ir gahdahtſ, ka tahdi mahjās palaiſti behrni, par ihpaſchu maſſu ſkolotajam (kad winam tik daudſ walaſ) mahzi-bā top nodoti, jeb woi zitadi par tahdeem top gahdahtſ?
4. Woi tee behrni, kaſ ſkolā nule uſæmti, ari pateeſi tik daudſ bija ſinajuſchi, ziſ wineem mahjās bija jamahjaſhſ?

II. Pagaſta-ſkolaſ.

A. Ahriga ſkolaſ-buhſchana.

§ 8.

Te ſchiſhſ leetaſ² top rewideretaſ:

1. Skolai noweleta eenahkſchana. Woi ſkolai dod naudu ween, jeb woi ſkolai ir ari ſemeſ, jeb woi ſkolai ari kaħduſ ſemeſ u. t. j. pr. augluſ dod? Woi ſkolai eenahkſchana peh3 likumeem droſcha? Woi ir likumigaſ kontrakteſ? Woi ſkolaſ ſemeſ robeſchaſ ir ſkaidri ſinamaſ? Woi ſkolotaja lone ir jele maſakajſ peh3 likumeem? Woi par ſkolaſ apgaiſmoſchanu un ſiltumu teek gahdahtſ, ka peeteek?

2. Skolas-nams. Woi ta weena skola preefch wisa ffolas-aprinka peeteek? Woi ffolas nams labš? Rahdas ir a) ffolo-taja istabas, b) ffolas-istabas un behrnu gulamas istabas? Woi winas pehz plaščhuma un pehz gaiša-mehra ir deewšgan leelas preefch ta behrnu fskaita, kam tur jadšihwo? Woi par gaiša tihriščhanu ir gahdahtš? Woi ffolas istabas ir deewšgan gaiščhas? Woi gulamas istabas stahw apafsch labas ušraudš-ščhanas? Woi ffolas-galdi un -benki ir labi? c) Woi tur ir ehdamas istabas, noleekami kambari, kemerkeni, un woi fšhee tà buhweti, ka weselibai naw fšahdigi?
3. Behrnu ehdinafšana. Woi behrni kopà ehd, un fas to maišì dod?
4. Skolas- un pagašta-wezaki. Woi wini peedsen štrahpes-naudu, fas ušlikta par nepateesju nofawetahm ffolas-deenahm?
5. Skolas-lahde un naudas-grahmata. Woi štrahpes-nauda, fas ušlikta par nepateesju nofawetahm ffolas-deenahm, pehz lifumeem peedsen, un woi to ari grahmatà eerakšta, fà peenahfahš? Šo ar to naudu dara? Par fšho rewideereščhanu un par to, fà wišu rištrigi atradušchi, rewidenti naudas-grahmatà leezibu dod, woi ari, fad naw wišu rištrigi atradušchi?

B. Geffch-buhščhana.

§ 9.

Rewidenti apškatahš štundu-rahditaju un ffolas-behrna rulluš un fškatahš uš to:

1. Woi pehz preefchrafštita mahzibu-rahditaja top mahzihtš, un woi seemas-behrnu mahziba netop kaweta zaur gada-behrnu mahzibu?
2. Woi ffolas-behrnu rulli rištrigi un pilnigi wešti? Woi behrni labi nahf ffolà? Woi tee peešihmejumi, žif tee behrni ir mahzi-jušchees, ari fšaskan ar to, fo zaur ešfameni atradušchi?

§ 10.

Rewidenti uš to fškatahš, woi ffolà ir wišì mahzibas-lihdšekli? Woi ari weena no katras ffolà eweestas mahzibas-grahmatas ir ffolas inventariumà? Woi behrneem ir wišì wajjadšige mahzibas-lihdšekli? Woi ffolà ir biblioteka, un fà tahš grahmatas lafa?

§ 11.

Revidenti leef wehrâ, fâ behrni turahs mahzibas-ſtundâs un brihwſtundâs? Woi wini pee ſkaidribas, fahrtibas un paſlauſibas radi-nati? Ko wini dara brihwſtundâs?

§ 12.

Revidenti behrnus leef pahrbaudiht zaur ſkolotaju, un ſinamâs ari paſchi waizadami behrnus war pahrflauſchinaht. Tâ pahrleezinajahs, woi ſkolâs darbs eet uf preekſchu, woi ſkolotajs mahf kreetni mahziht? Tâ wini pehz tam, fo paſchi atraduſchi un pehz weetiga ſkolâs-ufrauga leeziabas eephej ari protokolê uſæemt, woi ſkolotajs ir kreetns un labs?

Beeliſumâs V.

Breekſchrafſti, faſ ſihmejahs uf paweegloſchanahm fara-deeneſta ſinâ.

Zaur Wiſaugſtafi 3. Februar. 1876 apſtiprinatu walſis-padomes ſpreedumu, wiſpahriga fara-deeneſta pildiſchanas ſinâ Baltiâs gubernu laukſkolotaju-ſeminari top peeſkaiſiti treſchahs ſchkirâs ſkolahm, bet pagaſta un kirſpehles-ſkolâs tahm no zetortahs ſchkirâs.

Pehz ſchi walſis-padomes ſpreeduma laukſkolu wirſwalde ſawôs zirkuleer-preekſchrafſtâs no 15. Auguſta 1877 N° 155 un no 19. Juli. 1879 N° 124 uſaizinajuſi wiſas kirſpehles ſkolâs-waldes, weetigam aprinkâ-marſchalam flahteſot un preekſchfehſchot ifgaduſ notu-reht pahrbaudiſchanu preekſch teem laukſkolu ſkoleneem, faſ, pabeigufchi to preekſch ſchihm ſkolahm noliktu kurſu, grib pee fara-deeneſta iſpildiſchanas panahht zetortahs ſchkirâs paweegloſchanu. Lai pee ſchihm pahrbaudiſchanahm buhtu weenlihdſiga ſabrtiba un iſdarifchana, tad no laukſkolu wirſwaldes ir wehl ſchee noſajijumi doti:

1. Kirſpehles ſkolâs-waldes dariſchanâ ſtahw, norunas tureht ar weetigo aprinkâ-marſchala lungu dehl wina flahtbuhſchanas pee pahrbaudiſchanas un leeziabas-ſihmjû parakſtiſchanas.
2. Pahrbaudiſchanas terminu noleef kirſpehles ſkolâs-walde. Bet tam nebuhs eekriſt ſeemas-kurſa laikâ, un terminſch ſahdas nedelas eepreekſch jadara ſinamâs weetigahm ſkolâs-waldehm dehl iſſludinaſchanas wina ſkolâs un pagaſta-waldehm.

3. Par weetu top isredseta kahda no leelafahm un weeglaf peeneedsamahm skolahm kirspehlē.
4. No kirspehles skolas-waldes lozjelkeem pee pahrbaudischanas buhs klahht buht masafajs: skolu inspektoram jeb wina weetneekam, mahjitajam un weenam no semneeku lozjelkeem. Schee ir ta pahrbaudischanas-komissja.
5. Naw teiktis, ka eksamens janotura scheem pascheem, jeb weenam is kirspehles skolas-waldes lozjelkeem; wairak derehs sche peeneemt klahht weenu waj diwi waj wairak no kirspehles jo kreetneem skolotajeem, kam sem kirspehles skolas-waldes usfraudibas un atbildibas tee pahrbaudamee ja-eksamneere. Teem no schihis us tam iswehleteem skolotajeem jaklausa un jaispilda tas wineem dots usdewums.
6. Deht atlihdsinaschanas par skolotaja isdoschanahm ka deht atmakfas par wina darbu, no isweena, kas us eksamenu peeteizahs, eepreeksch buhs sareent pa 1 rubli. Kirspehles skolas-waldesi ir atwehlehts, ja leels skaitis pahrbaudamo gadahs, scho nodoschanu pamasinahht. — Ta pati ari tad netop atpakal dota, kad kahds leezibas-sihmi nedabuhn.
7. Pee eksamena notureschanas schee nofazijumi wehra jaleek:
 - a) teem, kas us eksamenu peeteizahs, waijaga buht masafajs 16 gadus wezeem un ne pahri par sasaukschanas wezumu. Teem japeenes: 1) wezuma parahdischana, 2) leezibas-sihme par pilnigi pabeigtu kursu laukskola (skat. peelikto schematu A.)
 - b) Geksch kam buhs pahrbaudiht un kahda mehrā sinaschanas buhs usrahdiht? Sapahrbauda: religija, mahtes-waloda, Kreemu waloda, aritmetika. — Religija pahrbaudamajam jasin wisi swarigakee notikumimi no wezas un jaunās testamentes bihbeles-stahsteem un tee 5 mahzibas gabali is Lutera katkisma netik ween jamahl no galwas, bet ari japarahda, ka winas saprot. Mahtes waloda winam waijaga mahzeht weenu winam dikteerejamu gabalu, kas top preekscha lasihhts, skaidri (ka war lasiht) un mehrenā ahtrumā pakakrasiht bes islaischanahm un wahrdu sagrosischchanahm, pee tam ari mahzeht rakstu-sihmes leetaht. Pahrbaudischana Kreemu waloda noteek tikai tā, ka leek lasiht Kreemu parasu drukatu un usrakstitu rakstu, pee kam no pahrbaudama japeeprafa, ka winsch mahht tekoschi un bes ihpascheem misejumeem isfauschanā islasiht kahdu gabalu is kautkahdas elementarskolās leetajamas grahmatas. Tad winam waijaga mahzeht, to islasito gabalu pehz diktata, skaidri (ka war lasiht), bes lineala un bes dikteereto wahrdu sagrosischchanas usrakstiht un waijadsigakahs

raffiu-sihmes peelikt; to lafijis, to tam buhs mahzeht atstah-
stiht, kaut ari tà, ka ekkaminatori winam zaur jautafchanahm
palihds. — Aritmetikà waijaga mahzeht tahs 4 rehkina-
fchanas-wihfes wefelds flaitids un waijaga mahzeht tahs
paschas isleetaht pee masu praktifku usdewumu isrehkina-
fchanas, kahdi ikdeenas dhwhè gadahs. Pahrbaudamajam
waijaga gaischi fajehgt Kreewu garuma-, swara-, laika-, tuk-
fchuma-mehrus un naudas-gabalus.

- c) Pahrbaudifchana mahtes-walodà un aritmetikà noteek raffiòs
un wahrdds:

Pahrbaudifchana raffiòs: Pehz pahrbaudifchanas-komi-
siñjas ismeklefchanas skolotajs ditteere kahdu masu gabalu is
kautkahdas skolas-grahmatas mahtes-walodà un tad usdod diwi
aritmetikas usdewumus preefsch isrehkinafchanas. — Us no-
doteem raffiteem komisiñjas lozekki peefihme wainas, un komi-
siñja, darba wehrtibu apfpreeduse, eeraksta pahrbaudifchanas
listè waijadfigos peefihmejumus ar wahrdeem. Raffis pee-
nemans par deewsgan labu, ja ditteerehts gabals ir usrak-
stihst bes lihnijahm, skaidri, (ka war lafihst), un teloschà
raffit, bes ihpaschahm islaischanahm un wahrdu fagrosi-
fchanahm. — Aritmetikas usdewumeem waijaga buht pareisi
faprasteem un tahm peederigahm isrehkinafchanahm waijaga
buht pareisi isdaritahm. — Rewaijaga raffit isfkaidrot, ka
isrehkinafchana notifikuse. Tee peefihmejumi par faligrafiju
top doti pehz tam, ka tee raffiti raffiti. — Pee pahrbaudi-
fchanas wahrdds tif tee top peelaiñti, kas pee pahrbaudi-
fchanas raffiòs masakajs to spreedumu „deewsgan labi“
dabuufchi.

Pahrbaudifchana wahrdds: Ta noteek pee teem, kas
pee pahrbaudifchanas raffiòs deewsgan labu spreedumu pa-
nahkufchi, pehz augfchà peemineteem nosajijumeem par pee-
prasamahm jinafchanahm.

- d) Kad pahrbaudifchana beigta, tad pahrbaudifchanas-komisiñja
usnem protokoli un pehz tahs pahrbaudifchanas-listes un
ta gala-spreeduma par ikweenu pahrbaudito bes kawefchanas
to leezibas-sihmi teem, kas ekkamenà pastahwejuschi par winu
teeñbu 4. schkiras atweeglinafchanu dabuht pehz tahs no
Kurfemes lauffkolu wirswaldes sawà laikà jau isdota
fchemata ikweenam eedod rokàs (skat. peelikto fchem. B.)
- e) Kas pahrbaudifchanas raffiòs waj wahrdds nau deewsgan
stiprs rahdijees, otru reis war peefiktees pee pahrbaudi-
fchanas, bes ne agraf ka pehz gada-laika.

8. Kad leezibas-sihmes par ispilditu eksamenu, eedod — tos pahrbauditos us tam buhs usmanigus dariht, ka pehz ministerijas preekskraksta no 8. Maij. 1878 № 2779 wineem jabuht gataweem, kad eestahtos kara-deenesta, padotees pahrbaudischanai Kreewu waloda, un ka wineem tapehz tahs schini leeta usrahditahs sinaschanas nebuhs aismirst.
9. Laukskolu wirswalde to schematu par it pilnigi nobeigtu kursu laukskola sawa laika weetigahm skolas-waldehm peesuhitijusi un gahdahs, ka no jauna drukahs zik waijadsehs. Tadehl schim schematam buhs wifas skolas buht atrodamam un to buhs isdot ikweenam, kam tas peenahkajs un kas to mekle — lai buhtu dehl peeteikschanahs us eksamenu pee kirspehles skolas-waldes, jeb dehl zita noluhka.

Schemats preeksch leezibas-sihmes, kas dodama amatā shahwo-scheem skolotajem dehl wina peeskaitischanas pee armijas-referwes, atrodahs apaksch Littr. C te peelikts klahst.

Leezibas-sihme par nobeigtu skolas mahzibu

Schemats Littr. A.

dota tam pagasta-skolas skolenam, dsim. tai , pee pagasta peederiga dehlam.

Winsch eestahja gada-skola tai 18 . . un apmekleja to lihds 18 . . , pawisam Pee atlaischanas no skolas winsch weetigahs skolas-waldes preekscha noturetā eksamenā usrahdija schihš sinaschanas: 1) Religija: — 2) Mahtes-waloda: — 3) Kreewu waloda: — 4) Wahzu waloda: — 5) Rehkinaschanā: — 6) Geografija: — 7) Wehsiture: — 8) Dabas-mahziba: — 9) Sihmeschanā: — 10) Dseedaschanā: —

Wina usweschanahs bij , wina zenschanahs

Kad nu laukskolas kursu pilnigi nobeidsis, tad winaam pehz ta noteikta un nolikta eksamena schi leezibas-sihme par nobeigtu skolas-mahzibu teef dota.

. . . . tai 18 . .

Weetiga skolas-walde: —

Skolotajs: —

Leezibas-sihme.

Schematš Littr. B.

No Kirspheles skolas-waldes pehz ta Wisaugstati 3. Februar. 1876 apstiprinata walsis-padomes spreeduma tam (krustams, tehwa un familijas wahrds, fahrta jeb amats, pagasts pee kura peeder un dsimschanas datumis), leezibas-sihme teef dota par to, ka laukskolas (woi pagasta-, woi Kirspheles-skolas) kursu pilnigi nobeidjis, ka tas to eksamenā pahrbaudihts parahdijis, ka elementar skolas kursa sinašanas sun.

Aprila-marshals: —

Kirspheles skolas-waldes preekshchdetajs: —

Apleezinaschana.

Schematš Littr. C.

PeHz teem 25. April. 1875 Wisaugstati apstipriinateem lifumeem preeksh ewang. luteru laukskolahm un laukskolotaju-seminareem Igaun-semē un kursēm §§ 12, 14 un 17 un pehz ta 3. Februar. 1876 Wisaugstati apstiprinata walsis-padomes spreeduma (stat. senates lif. krahj. 1875 № 500 un 1876 № 249 no Kirspheles skolas-waldes kursēm un no aprila-marshala top apleezinahts, ka tas par pee pagasta-skolas no ta 18 eezelts un bes miteschanahs lihds schim laikam sawai wirsneezi bai itin pa prah-tam sawu amatu wed.

Dots tai 18

№

Aprila-marshals: —

Skolu inspektorš: —

Mahzibu-rahditajs

preeksch

Kursemes ewang. luteru lauffskolahm

dots no

Kursemes lauffskolu wirswaldes.

Lauuffskolu noluhks un organisazija.

§ 1. Kursemes ewang. luteru lauffskolu darbs ir behrnus pamahziht us eefwehtischanu un wisadi isaudsinaht par derigeem draudses lozefleem. Wirahm buhs labu tikumu un mahzibu laudim gahdaht, behrnus audsinaht kristigi un deewabijigi, teem, kas us semehm paleef, to mahzibu pasneegt, ko semes-lopejam sawa weeta un kahrtâ waijaga, un tos, kas augstaki zenschahs, tik tablu pamahziht, ka augstakâs skolâs war eestahtees. (Skol. lif. I. nod. I., 1).

§ 2. Pee schi darba strahdahs a) mahju-mahziba, b) pagasta-skola un c) kirspheles-skola. (Skol. lif. A. I. nod. 1. §.)

I. Mahju-mahziba.

§ 3. Kursemes lauffskolu pamats ir kreetna mahju-mahziba. Mubju semê wehl ir wisadi kawekti, ka eefahzejus skolâ nespehj mahziht. Dapehj jele kahdas mahzibas behrneem mahjâs jadod, pirmâ skolâ eestahjahs, un naw brihw, behrnu skolâ usnemt, pirmâ tahs naw eemahzijees. (Skol. lif. A I. nod. 1. § peesihm.)

§ 4. Behrnam, kas grib eestahtees pagasta-skolâ, waijaga mahzeht:

1) lasiht,

2) no galwas tos pirmos 2 woi 3 Lutera kakkisma gabalus ar atbildehm un, ja to waretu panahft,

3) to weenreisweens.

Peesihm. pee 1. Samehlahs, ka behrns lasa skaidri. Us wisadu wihsî weegli lasama gabala tam itweens wahrds jalasa bes nekahdas peepalihdseschanas un bei peedurschanahs.

Peefihm. pee 3. To weenreisweens behrns weegli eemahzahs, kad pee pahrlau-
fichanas tam drufatu jeb rakfiitu to eedod un fclubina, lai ijmahzahs. Bet
kad behrni to weenreisweens mahjäs ijmahzijufchees, pehz fkolä p.e rehfinä-
fchanas dauß laika un puhfina taupihs.

II. Pagasta-fkola.

Wis pahrigi nolikumi.

§ 5. Skolas-darbs ir, behrnus audfinaht un mahziht, tä
ka wifas Deewa dotas dahwanas behrnam pareifi un fwehti attih-
fahs tikpat pee meefas ká pee gara un dwehfeles. Lai fchis darbs is-
dodahs, fkolai waijaga täpat fawas derigas ruhmes, fawas kahrtigas
dühwes, fawas kreetnas waldibas ká fawu fkolotaju, fawu mahzibas
lihdsjektu, fawas derigas metodes.

§ 6. Kä lai derigu fkolas namu buhwe un eerifte, to rahda
injtrufzija.

§ 7. Skolä lai mahjo weenadiba un pastahwiba, kahrtiba un
flufiba, bet ari dühwiba un mundriba, lihgfimiba un jautriba.

§ 8. Deenas laifi un stundas fkolä pehz kahrtas ja-eedala, un
pee tam japaleek; bej nekahdas leelas waijadfibas naw brihw te ko
grofiht; puszel fefchds, ja wehlu fefchds no rihta wifceem behrneem
buhß zeltees, puszel dewindß, ja wehlu, dewindß buhs guleht eet.
Mahzibas-stundas no rihta jafahl ar ihfu luhgfchanu un täpat deena
jabeids preekfch apgulfchanahs. Ari tais fkoläs, fur behrni neteek lopä
ehdinati, fchee preekfch malties lai fanahl un, pirms fahl ehst, fkolotajß
lai notur ihfu luhgfchanu. Skolotajß lai radina fawus behrnus
un pats fewi, ka zeeti turahß pehz fündahm un brihwlaifeem, ká tee
fündu rahditajä fihmeti, lai zeeti luhko, ka katrs behrns pareifi ifdara,
kas tam darams, un ka kahrtiba un fpodriba ronahß gulamäs un fkolas-
iftabäs. Jawehlahß, ka tee behrneem alafchihn daramee darbi, ká uhdens
peenefchana, galdu tihrifchana u. t. pr. uf kahdu laiku, lai buhtu nedeka,
ihpafcheem behrneem teek nodoti. Kahrtiba un fklaidriba lai ir redsama
ne tik ween pee fkolas, bet täpat pee behrneem, pee apgehrba, pee lafa-
mahm un rakftamahm grahmatahm.

§ 9. Behrnus fkolä lai walda mihligi, proti ar prahtu un leh-
nibu, bet ari zeeti un fipri. Ta waldifchana peekriht fkolotajam, kas
par to atbildehs fawai weetigai fkolas-waldei. Kad ronahß pretiba woi
befkauniba, kas azumirkli apfpeefchama, tad fkolotajam naw aif-
leegts behrnu meefigi noftrahpeht. Bet lai ikweenam fkolotajam koti
ruhþ, ka winam prahtigi un kreetni waldot un zitadi ká ftrahpejot,
pehrfchana woi fifchana tikai itin reti noteek. Ja kahds behrns apzee-
tinajahß nepaflaußibä woi allafchihn pretim turahß, woi zitadi rupji
nofeegahß, tad zaur fkolas-waldi japeefauz wezaku padoms un rofa.
Skolas-walde, ja waijaga, fkolotajam uf kahdu laiku, woi pawifam
war aifleegt, ka behrnus meefigi neftrahpe.

§ 10. Skolotaji lai ruhpiigi dšenahs, ka tikufchi mahzidamees arween wehl pašchi peeaug un jo pilnigi paleef řawâ atřihřhanâ un řawâ mahzihřhanas-darbâ. Tâpat lai wini zensřhahs, ne tif ween behrneem prahtu gairnot, bet ari řirdi pareiři iskopt, lai teem ir kâ tehwi, ko behrni bihřtahs un mihle, lai zaur řawu tairnu, pašemigu, kluřu, meerigu dřihwofřhanu draudřes preekřhâ godu pelna; jo tad ween no wianu puhlina redřehs řwehtiguš un pašahwiguš augkluš.

§ 11. Pee ikweenas řkolas buhtu jagahda par řkolas biblioteku, kur řakrahj tahs labakahs behrneem řaprotamas un derigas grahmatas Latweeřchu un Wahzu walodâ. Tai bibliotekai jařtahw řkolâ, jo wianu řkolotajam lai ir par lihđsekli behrnu garu modinaht un řirdi uř labu řkubinaht. Tam pašham par biblioteku jařin un ja-atbild weetigai řkolas waldei. Buhtu labi, kad řkolotajs, kam biblioteka pee rořas, behrneem pa wakareem ari patš ko lařa preekřhâ. To tâpat řkolotajs lai dara behrna prahta zilařhanas dehl, ari kad wehl naw bibliotekas.

§ 12. Pee pagair-řkolas ja-iřřkřir:

- a) seemas-řkola, kur ikweenam behrnam jaeet trihs seemas no weetas. (Skol. lif. A. nod. I. 6);
- b) gada-řkola (ko lihđř řchim řauza par wafaras-řkolu), kur behrnus řuhtihř woi neřuhtihř ir weřaku walâ. (Skol. lif. A. nod. I. 4).

Peefihmejums 1. Augřtatu un plairřaku mahzibu pařneegt buhtu křirřehles-řkolas darbs. Bet tahdu wehl naw un tikaĩ eekřch keřteru řkolahm ar augřtatu mahzibu reřas weetas křirřehles řkolas řahkumi monahs, un tad wehl, ihpařchi jo leelâs křirřehles, jau tahlu zetu un leelatas tehrefřhanas dehl daudi weřaki behrnus křirřehles-řkolâ neřpehř raidihř. Tapehř augřtata mahziba tâ kâ lihđř řchim ari uř preekřchu pehř řkolas řpehta un pehř teem tahřaki par gada-řkolas mahzibu dořteem preekřhřrafřteem, ari pagair-řkolâ japařneedř un jakoř. Sinams, pareiři to tikaĩ ta řkola řpehs, kur wairaf ne kâ weens řkolotajs řtrahda un tad seemâ seemas- un gada-řkola reiřâ uř preekřchu teel weřta.

Peefihmejums 2. Kamehř seemas- un gada-řkola weena řkolotaja rořa, tamehř tam pirmajs darbs pee seemas-behrneem. Gada-behrneem, zil toš ar seemas-behrneem newar kopâ mahziht, japeeteel ar to, ko řkolotajs řawâs břihwřtundâs, woi žitabi kâ war pařneegt. Ja řahđâ řkolâ gada-behřnu řkairš tif pat leelš woi leelâš ne kâ seemas-behřnu řkairš, tad tomehř seemâ seemas-behrneem ir un paleef pirma weeta. Bet řinams, tahđâ řkolâ ar weenu řkolotaju nepeeteel un řkolas walbiřhanai par otru buhř jagahda.

§ 13. Seemas-řkola řahřahs 15. Oktobr. un beidřahs 15. April. Pa seemas-řwehtkeem un pa leeldeenahm behrni diwi nedekas ja-atlairřch, wafarâ pa řwehtku deenahm un no 24. Juni lihđř 1. Augřř.

§ 14. Labus augkluš no gada-řkolas tikaĩ tad war zereht, kad tee behrni, kas eeřtahjahs, weenadi řawâ řaprařhanâ un mahzefřhanâ. Tapehř neweens behřnš gada-řkolâ naw uřnemams, kas naw, ja mař, diwi seemas seemas-řkolâ bižiš, woi kur žitur to tahdu mahzibu dabujiš.

§ 15. Ikweenâ skolâ waijaga tureht rulli, fur wiſi behrni, kaſ ſkolu apmekle, ja-eerakſta, tâpat ſtundu-rahditaju, ko ſkolas-waldiba apſtiprinajuſi; pehz ſchi un ne zitadi ſkola jatur. Deſ tam ihpaſchâ behrnu rulli ſkolotajam japeeſihme, ziſ deenas behrni no ſkolas palikuſchi noſt, kâ mahzijuſcheeſ un kâ uſweduſcheeſ. Jawehlahſ, ka ſkolotajſ ir ſew paſcham par labu, ir teem par labu, kaſ ar to mahziſchanu griſ eepaſihteeſ, ikweena puſgada galâ ihſu pahrkſtatu ſaſtahda par wiſu, ko tai puſgadâ mahzijis.

§ 16. Ikweenâ skolâ ſchoſ mahzibaſ-lihdſekluſ waijaga tureht:

- 1) weenu bihbeli un weenu dſeeſmu grahmatu;
- 2) no ikweenaſ skolâ eeweſtaſ mahzibaſ-grahmataſ weenu;
- 3) weenu globu un, ja taſ waretu buht, weenu telluriju;
- 4) weenu planiglobu, weenu Eiropaſ landkahti, weenu Kurſemeſ un weenu Paleſtinaſ landkahti;
- 5) weenu leelu melnu tafeli (ſeenaſ-tafeli);
- 6) zeikinatajeem un rakſiitajeem preeſſchraſtuſ;
- 7) weenu muſika instrumenti, wiſlabaki ehrgeliteſ.

Peeeſihmejumſ. Skolotajam ſchiſ leetas, ziſ no tahm ſkolai peeder, jaſaſihme, lai war parahdiht, kad ſkolu pahrrauga.

§ 17. Ikweenſ ſkolas-behrnſ lai ſewim gahda:

- 1) ſkolas laſamo grahmatu;
- 2) jaunu teſtamenti un dſeeſmu grahmatu;
- 3) bihbeleſ-ſtahtu grahmatu un fakkiſmu ar bihbeleſ perſchinahm;
- 4) tafeli ar grifeli un linijalu;
- 5) kaligrafijaſ un ortografijaſ (rakſtamaſ) grahmataſ;
- 6) ihſu geografiju.

§ 18. Puſgada galâ zensuri ar peeeſihmejumu par uſweſchanoſ, par nokawetahm deenahm un par mahzeſchanu gada-behrneem waijaga dot, ſeemaſ-behrneem waretu dot, ja ari ſcheem taſ derigi iſtahdijeſ.

A. Seemaſ-ſkola.

§ 19. Seemaſ-ſkolai woi weenſ ſkolotajſ, kaſ ja daudſ treijâſ ſchkirâſ lai mahza, woi diwi, woi wehl wairak ſkolotaju. Ja wairak ne kâ weenſ, tad taſ ſchkirâſ lai paleek par pilnigahm klaſehm.

Peeeſihmejumſ 1. Skolâſ, fur titai weenſ ſkolotajſ, palihgi no ſkolas-behrnu pulka jamelle, un labi buhtu, ka toſ tahduſ eezeltu par benku-preeſſchneeſeem.

Peeeſihmejumſ 2. Skolâſ, fur diwi woi wairak ſkolotaju, ir labaki apalkchejaſ un augſchejaſ klaſeſ eerikteht, ne kâ puiſenuſ un meitenes pee mahzibaſ ſchkir.

Peeeſihmejumſ 3. No weenaſ ſchkirâſ jeb klaſeſ otrâ nebuſ pahrzelt pehz ſkolas gadeem, bet pehz mahzeſchanaſ.

Peeeſihmejumſ 4. Jawehlahſ, ka tur, fur titai weenſ ſkolotajſ, ſchiſ otras un treſchaſ ſeemaſ behrnuſ jaweeno weenâ ſchkirâ, tâ ka titai diwejaſ ſchkirâſ mahza. To labi war dariht, jo treſchaſ ſeemaſ behrneem nebuſ par ſtahdi, neſ par kawekli, ka zitu mahzibu otru reiſ babuſhdami jo ſtipri paleek.

§ 20. Seemas-škola jamahza:

- 1) religija (tiziba);
- 2) lašišhana un rakšišhana mahtes-walodâ;
- 3) Kreewu waloda;
- 4) rehkinaschana;
- 5) geografija (wehšture un dabas šinas);
- 6) dšeedaschana; (Škol. lif. A. nod I., 3. peesihm.)

Bes tam wiseem behrneem buhs mahziht:

- 7) zeikinaschanu, un
- 8) wišahm meitenehm feewišķķu rokas-darbu (Škol. lif. A. nod. I., 3. peesihm.)

Peesihmejums 1. Pee Kreewu walodas meitenes naw peespeeschamas. Tais školas, kur Kreewu walodu jau war mahziht, ar šcho mahzibu pee puifeneem naw jafahf, pirms tee mahtes-walodâ kreetni nemahf rakšihf. Tais walodas-šundâs, kur meitenes daku nenem, tahs war mahzitees rokas-darbu. Wehl labaki deretu, kad šchais šundâs meitenes štipriatos rakšišchanâ an rehkinaschana.

Peesihmejums 2. Wahzu-walodas mahzibu labi war atkaut gada-školai, tapehž ka tahs diwi seemas, kas behrneem dotas, lai šataišahs uš gada-školu, deemsgan ihšas. Wahzu behrni lai mahjâs pareiſi šataišahs, kad gada-školâ grib ecštahtees, woi tâpat diwi seemas lai nahf seemas-školâ un šhini laikâ lai neprafa mahzibu Wahzu walodâ. Kur to melle un školotajs to eespehji, Wahzu walodas mahziba jau seemas-školâ war šahhtees.

Religija (tiziba).

§ 21. Tizibas-mahziba laufškolâs behrnus lai pawed, ka tee šahf šapraſt Deewa wahrduš, Deewa walstibas plauſſchanu un pleschanoš un Deewa pestišchanas-darbu. Uš to lai dšenahs, ka behrni kopâ mahziti kriſtigas draudšes tizibâ un kopâ radinati uš kriſtigu dšihwoſchanu, paſchi tizigi šanem Deewa wahrduš un Deewa walstibas ſwehtas mantas un tâ top šataišiti uš eeswehtišchanu un paleef par kriſtigas draudšes dšihweem ložekteen, kas Deewam no ſirds kalpo.

a) Bihbeles-ſtahšteem ja-atwehl 4 ſundâs. Weenâ seemâ ja-iſeef zauri woi weza woi jauna testamente un arween iſgahjuſchâs seemas mahziba ihſi ja-atgahdina. Kur wairaf ſkolotaju un kur tapehž seemas behrnus ſchķirâs war daliht, tur apakſchejâ ſchķirâ tikai iſlaſiti gabali no bihbeles ſtahšteem jamahza. Augſchejâ ſchķirâ jarahda notikumu ſakars un pee tam ja-aišnem ari bihbeles kronologija un geografija. Kur weens patš ſkolotajs pee ſkolas jeb pee seemas-behrneem ſirahda, tur tam jaluhķo, ka tee pirmseemneeki jele toš ſwarigakos gabalus no tahs seemas-mahzibas eenemahš. Bihbeles ſtahstus mahzotees behrneem taš garigajš kodolš jašanem. Tapehž behrneem maš labuma, ja zituš bihbeles-ſtahstus, lihdsibas u. t. pr. bes nekahdas ſapraſchanas no galwas mahjahš, un tee ar to naw jamoza. Školotajš bihbeles-ſtahstus bihbeles garâ un walodâ patš no ſirds lai ſtahſta un preekſch azim lai ſtahda. Kad atpraſa, ko behrni mahzijuſchees, tad wišwairaf lai pahr-

leezinajahs, woi winam isdeweës mahzibu behrneem dariht faprotamu, un atprasot lai behrneem wehl prahâ wed to, kas ihpafchi der pee firds gaismoschanas un zilafchanas.

b) Katkisma mahzibai ja-atwehl 2 stundas. Pirmseemneekeem seemas galâ wisi 5 katkisma gabali no galwas flaidri jamahf. Pee atprasifchanas lai mahza, ka faprot, ko ikweens wahrds sîhme, ja ne wairaf, tad tadfchu pee teem 2 pirmeem gabaleem. Teem, kas jau ilgafi fkolâ, japasneeds dšilaku wahrdu faprafchana, un turklaht dšilafi jaisstahsta tee 3 pirmee, un ja war, ari 4. un 5. gabals. Te jafargahs, ka behrneem neleef no galwas mahzitees newaijadšigas dogmatifklas definizijas, bet katkisma faprafchana jawairo peeminot derigus bihbeles-stahstus, bihbeles un dseefmu perschas un rahdot mahzibas un dšihwofchanas fakaru. No bihbeles perschahm behrneem lai nedod pa dauds galwâ mahzitees un skolotajs lai labi luhko, ka behrni fapratufchi, ko tee bihbeles un dseefmu wahrdi sîhme, pirms galwâ tos mahzahs. Wairaf ne kâ 5 lihds 6 dseefmas tais 3 seemas behrni no dseefmu grahmatas lai nemahzahs. Tad wehl tahs pirmahs perschas no tahm dseefmahm, kuru meldixi jamahzahs.

Vasifchana un rakstifchana mahtes-walodâ.

a) Vasifchana.

§ 22. Behrni, kas mahjâs jau eemahzijufchees lasiht, fkolâ wedami pee ihšieni flaidras lasifchanas, pee tam, ka ahtri, flaidri un riktigi noprot un tâpat atkal islasa to, ko drukati woi rakstiti wahrdi nošîhme. Apafschejas fchlekas behrneem masus gabalus is lasamas grahmatas nestostotees un riktigi buhs lasiht. No augfchejas fchlekas behrneem japrafa, ka garakus un gruhtakus gabalus, un ari weeglakas dseefmas ar faprafchanu un faprotami mahzetu lasiht. Vasifchanas-mahzibai ja-atwehl 3 lihds 6 stundas un ta ikweenâ fkolâ tikufchi jakopj. Skolotajs lai labi leef wehrâ, ka behrni lasot katru wahrdu riktigi un pareiſi iffauz, lai alafchin atprasot pahrlleezinajahs, woi lasitajs ari faprot, ko lasa, un tâ winsch fkolas behrnu lai radina usmanigi lasamo apkert un isprast, pastarpahm ari atstahstiht ar pafchu wahrdeem ihfakus woi garakus teikumus. Sinams, ikweenam behrnam tahs lasamas grahmatas wajaga buht. Tai weetâ lai ir jauna testamente, woi fwehtdeenas lekzioni un ewangelijumi un skolotajs pee fchihš lasibas lai mekle augtus ari preekfch bihbeles stahstu isprafchanas. Lihds ar bihbeli turklaht ari zitu lasamu grahmatu lai leeta, tahdu, kas sîru dod par pafaules-leetahm.

b) Rakstifchana.

Seemas-fkolâ behrni lai mahzahs jo riktigi rakitâs isteikt ihfakas un weeglakas woi zitu woi pafchu domas. Cepafinuschees ar bokstabeem,

lai stiprinajahs kaligrafijâ un ortografijâ un beidsot lai mahzahs wehstules un masus aprakstus fazereht. Te waijadsehs 5—6 stundu. Apakschejâ schkirâ behrneem jaraksta bokstabi un wahrdi pehz preeksch-raksta, janoraksta gabali is lasamas grahmatas un jausraksta tahdi gabali, fo eepreekschâ eemahzijuschees galwâ. Tad buhs rakstiht pehz diktata un behrnus buhs radinaht, ka paschi fastahda ihfus teikumus, un arween pee tam ja-eewebro ortografija, wahrdu schkiras, teikumu dasas un interpunkzija. Ko behrni schinis leetas kahdâ laikâ, woi nu kahdâ mehnesi, mahzijuschees, to lai israhda rakstâ pehz diktata. Tee behrni, kam te labi wedahs, lai tad ari fastahda ihfus aprakstus, stahstus un wehstules. Tahs leetas, fo behrneem dod rakstiht, lai wineem naw sweschas, un skolotajam tahs ar wineem papreekschu japahruna. Wisur jaluhko, ka behrni raksta labi un smuki, un kâ kurâ reisâ azis un ausis jaradina us ortografiju.

Kreewu waloda.

§ 23. Seemas-skolâ jamahzahs kreewiski lasiht un rakstiht, wofabules un ihfas farunas is deenischkas dsihwes ja-eemahzahs galwâ. Pee tam behrni jaradina wahrduš pareisi issaukt un no walodas likumeem til dauds japeemin, zik tais pirmâs mahzibas-grahmatâs behrneem teef dots. Kreewu walodai waijadsehs 2—6 stundu. Kâ kurâ skolâ Kreewu walodu eefahks mahziht woi tuhliht, woi wehlaki, pehz skolotaju eespehshanas, bet us wisu wihsî 5 gadu starpâ ja-eefahk wisâs skolâs. (Skol. lif. nod. I. 3 b).

Rehkinaschana.

§ 24. Zaur rehkinaschanas-mahzibu behrni lai noprot, fo zipari sihme, un kâ ar skaitkeem strahda, un lai eeron paschi ar teem strahdaht, kâ teem derehs dsihwoschanas waijadsihâs. Preeksch tam jadod 4—5 stundas. Apakschejâ schkirâ wiswairak galwâ lai rehkina tai skaitku starpâ no 1 lihds 100 un, zik tas war notift, fo rehkina, azim lai rahda pee rehkinu-galdina. Turklaht tam paschâ skaitku starpâ skaitischana un rehkinaschana us taseles ja-eerahda. Augschejâ schkirâ behrni rehkina tais tschetrâs rehkinu-wihjes ar leelakeem skaitkeem. Bet ar pa dauds leekeem lai nedarbojahs. Tad jamahzahs rehkinaht ar nosaukteem skaitkeem, tâpat resolweereht un reduzeereht (isniht leelakas wehrtibas ar masakahm un masakas ar leelakahm). Kas to mahk, teem lai wehl rahda triju-skaitku-rehkinaschanu un lai eefahk rehkinaht ar daku-skaitkeem.

Tapehz ka rehkinaschana semneekam jo wairak lai der dsihwoschanas waijadsihâs, jaluhko zaur rehkinaschanu prahtu attihstiht tâ, ka behrnus pehz ir patš, fo mahzijees, sin leetaht, kâ wiram der. Tapehz it nemas lai nemahzahs nesaprastus likumus. No pascha eefahkuma skolotajis behrnus lai wada us preekschu azim rahdot un, fo mahzijiš, ar behr-

neem wairaf reisaš zauri eijot, tà fa pašchi ismana un useet to lifumu, un lai toš radina arweenu atbildeht, lamdeht tà rehkina. Školotajs behrnuš lai nepeesaišta pee tafeleš, bet toš lai dara šwabaduš zaur tam, fa arween ari galwà leel rehkinabt, ko rehkina uf tahfeleš. Lai nedod daudš un leeluš usdewumuš, bet lai to pašchu usdewumu dašč-dadžadi mekle isrehkinabt, un pee galwaš rehkinneem lai ne til daudš škatahš, kaš šahw grahmata, bet fà noteek dšihwošchanà. Zauun rehkinu-wihš fahkot, arween papreekšč jarehkina galwà un tad tikai uf tahfeleš.

Geografija.

§ 25. Zaur geografiju behrni lai eepašihštahš ar semes-lodi, fur zilweku zilts mahjo. Mašak woi wairaf mahziš, fà kura školà eefpehš. Seemas-škola peetiks, kad behrneem wišpahriği rahdihš semes-lodes zeku štarp fauli, mehneš un šwaigsnehm, winas išklatu un formu, tautu mahjošchanu un walštis semes wiršü un ihpašchi ištahštihš tehwu-semi. Stundas 2—3.

Geografijas-mahziba lai wada no jau ššinamahm pee wehl nešinamahm leetahm, lai papreekšč behrni eepašihštahš, fur no mahju-weetas šlatoteeš rihti un wakari, fur seemeki un deenwiduš puše, un tà lai mahzahš isprašt landfahrtri un globu, semes zeku ap fauli, deenas-un gada-laikuš, semes-zoneš (štrehkuš), tahš 5 pašaules dašas un tahš leelaš juhraš. Pee walštju aprakštšichanas tàpat ja-eefahl no dšimtenes un seemas-škola peetiks, kad Ćiropu un ihpašchi Kreewu-walšti žif ne žif pilniği ištahšta. Uplam daudš wahrduš un šlaitkuš behrni lai ne-mahzahš. Pee semes-lodeš aprakštšichanas (matematikaš geografijaš) waretu aiškert ari drušku no dabas-mahzibas (no magnetiškma, šltuma, gaismas u. t. pr.). Tàpat ko seemas-škola war mahziht par radijumeem pašaulè, par pašaules tautahm, par tautu walštin, dšihwi un darbeem, to lai mahza pee geografijaš.

Dšeedaščhana.

§ 26. Pee dšeedaščhanas lai radina aušis uf šmalku dširdščhanu, un lai eemahza garigu dšeesmu un tautas-dšeesmu meldinuš. Lai ari dšeed uf diwi bašim, un preekšč šwehtku deenahm lai kopj dšeedaščhanu uf wairaf bašim. Šo labi buhš dšeedaščhanu nolikt uf ikweenas deenas beidsamo školas-štundu woi pušštundu.

Žeikinaščhana.

§ 27. Daudš maš žeikinaht der pee freetnaš audšinaščhanas un pehž ari dšihwè. Tapehž ir seemas-škola žele weena štunda pa nedeku preekšč tam ja-atwehl. Peeteek ar liniju un weeglu šiguru žeikinaščhana.

Secwifcku rofas-darbs.

§ 28. Mahtes fawahm meitahm mahjās rofas-darbu deewšgan wehl ne-eerahda; tapehž ſkolā jamahza, kaš jo wajjadſigs kā ſchuh-ſchana un adišchana. Jawehlahs, ka rofas-darbu meitenehm wiſās ſkolās ſahktu mahziht, bet taš tikai warehš notikt, kā furā weetā to eeſpehš. Preeſch rofas-darba lai iſleeta ir walodaš-ſtundaš (§ 20 peeſihm.), ir ikweenā deenā weenu brihwſtundu.

§ 29. Skolotajam jagahda, ka ihpaſchi ſeemā behrni ikweenu deenu laukā dabu deewšgan paſſtraiditeeš. Puiſenus lai peeleeſ pee weeg-lakeem darbeem, kaš ſkolai par labu, pee malkaš ſkaldišchanaš, uhdenš neſchanaš u. t. pr.; meiteneš lai peepalihdſ pee iſtabu tihriſchanaš, pee ſlauziſchanaš, maſgaſchanaš u. t. pr.

Kur ſkolotajš to mahk, lai puiſenus mahza turneht (wingrot), bet ſnamš ne mahzibaš-ſtundu laiā. Seemaš-ſkolā peetikš turneſchana beſ nekahdeem turneſchanaš riškeem.

§ 30. Kur taš eeſpehjamš, buhtu labi, ka ſeemaš-behrnuš waſarā diwi woi trihš reiſ ſa-aizina un teem ſeemaš mahzibu atgahdina.

§ 31. I. Kur mahza diwejāš ſchkirāš (pirmā treſchajahš un otras ſeemaš behrnuš, otrā ſchkirā pirmahš ſeemaš behrnuš) tur taš, kaš mahjamš, ja-iſdala pa nedelu tā:*)

	I.	II.
	augſchejā ſchkirā.	apaſchejā ſchkirā.
Bihbeleš ſtahſti	4 ſtundaš	4 ſtundaš
Katkiſmš	2 "	2 "
Laſiſchana	4 "	6 "
Rakſtiſchana	6 "	6 "
Rehkinaſchana	5 "	5 "
Geograſija	2 ¹ / ₂ "	2 ¹ / ₂ "
Zeikinaſchana	1 "	1 "
Dſeedaſchana	2 ¹ / ₂ "	2 ¹ / ₂ "
Kreewu waloda	6 "	4 "
	<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/> 33 ſtundaš	<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/> 33 ſtundaš.

II. Kur mahza treijāš ſchkirāš, tur taš, kaš mahjamš pa nedelu jaiſdala tā:**)

*) Stat. ſtundu-rahditaja A un C (kur Wahzu waloda weenemta ſlaht).

**) Stat. ſtundu-rahditaju B.

	I. augšcējā šķīrā	II. vidējā šķīrā	III. apašcējā šķīrā.
Bībeles stāsti . . .	4 stundas	4 stundas	4 stundas
Katķisms	2 "	2 "	2 "
Latīščana	5 "	5 "	6 "
Rakstīščana	5 "	5 "	6 "
Rehķinaščana	5 "	5 "	5 "
Geografija	2 "	2 "	2 "
Zeīķinaščana	1 "	1 "	1 "
Dseedaščana	5 "	5 "	5 "
Kreewu waloda	4 "	4 "	2 "
	33 stundas	33 stundas	33 stundas.

B. Gada-škola.

§ 32. Gada-školas darbs ir divejads: weenā fahrtā tai buhš uš preekšču wešt tos behrnuš, kas seemas-mahzibā grib stipriņatees un jo pilnīgi palikt, otrā fahrtā tai buhš šataišt tos behrnuš, kas augštakās školās (kreisškolā un seminarā) grib eestāhtees. Tapehž te newar zeeti nolikt školās-laiķu (kursu), bet ar to jagaida, kamehr likumōš minetas ķiršpehles-školas zeltas. Pee tam, ko un zif gada-školā lai mahza, šķim brihščam buhš jaeevetro, ko ikweenas školās behrni, woi leela behrnu puše melle un grib panahkt. Tapehž preekšč gada-školas wišpahriģu štundu rahditaju newar zeeti nolikt; ikweena pagasta-školas waldiščana lai to šewim šastahda.

§ 33. Kad kur ronahš tahdi behrni, kas gada-školas mahzibas grib mahžitees, bet tikai seemas-laiķā, tad pag. škol. waldiščana lai špreekšč, woi tahda ihpaščha šķķira eekšč gada-školas buhtu zelama.

§ 34. Pee teem § 17 mineteem mahzibas-lihdšķķeem te wehl ikweenam behrnam šewim jagahda atlas preekšč geografijas.

§ 35. Gada-školā šķihš buhtu tahš mahzamas leetas:

- 1) Reliģija (tiziba);
- 2) Mahtes-waloda;
- 3) Kreewu waloda;
- 4) Wahzu waloda;
- 5) Rehķinaščana;
- 6) Geografija;
- 7) Weštūre;
- 8) Dabas-šinas;
- 9) Zeīķinaščana;
- 10) Dseedaščana;
- 11) Dahrša kopščana un turneščana (wingroščana).

§ 36. Gada-školā lihds šķim ir mahzihtš Wahzu walodā un ta lai paleek; jo tikai tā ir tee, kas augštakās školās grib eestāhtees, ir

tee, kas peh; augstakahm mahzibahm nedšhdamees, tomehr šawâ dšihwê grib uš preekschu tift, warehš panahft, ko tee melle. Sinamš, gadašfola tad dalahš diwejâš ščkirâš. Apakščeja behrneem tif tahtu Wahzu waloda ja-eenemahš, ka tee augščeja ščkirâ to wahzifti pašneegtu mahzibu labi šaprot. Dizibu lai mahza mahtes-walodâ un ja ne armeen, tadšchu jele jo wairak tais štundâš, ko gada-behrneem un seemas-behrneem kopâ seemas-laiâ dod.

Religija (tiziba).

§ 37. Beetiks, kad wafarâ 1) šwehtuš rakstus lašihš un pee tam iškaidros, šahdâ laiâ kâ kura bihbeles grahmata šarakštita, kas tur eekšhâ un ko katra šwer; 2) kad bihbeles-šahštus behrneem ihš atgahdinahš; 3) kad šahštihš basnižâš-wehšturi (krištigâš draudšes zelšchanoš, plešchanoš un reformaziju); 4) kad tee behrni, kas grib eet uš augstakahm školahm, bihbeles šahštus un katkšmu eemahžahš Wahzu walodâ.

Mahtes-waloda.

§ 38. Behrnu leela puše negrib šataištēs uš augstakahm školahm, bet, gada-školu zauri gahjušči, tuhliht šawu weetu pašaulê grib ušnemt un pildiht; tapehž gada-školai jawada behrni ari mahtes-walodâš leetaschanâ tahtlafi, ne kâ seemas-školâ to wareja, un jagahda, ka teem jo labi wedahš pareiši runahft un rakštiht. Tad ari Latweešchu walodâš jo wajjadšigeē šikumi un ortografija gada-školâ jamahza, behrni jaradina aprakštus šazereht (wehštules un kunktraktes rakštiht un wirtšchaftes grahmataš un rehšinumus wešt). Tâpat lai gahda, ka behrni eepašihšahš ar tahm wišlabakahm grahmatahm Latweešchu walodâ.

Kreewu waloda.

§ 39. Ar mahzibu te japanahft, ka behrni škaidri un šaprotami laša un pareiši un, žil ween war, riktigi rakšta. Teem, kas labi uš preekschu tifušči un teem, kas grib eet uš augstakahm školahm, šinamš ari wehl škaidraki jarahda Kreewu walodâš pirmee šikumi (leetu-wahrdu, ihpašchibas-wahrdu, weetneeku-wahrdu ložišchana un laiša-wahrdu šahrtiga konjugazija). Ari šče školotajš lai wišwairak luho uš to, ka behrnš wahrduš pareiši iškauž un labu teefu wolabuku eekrahj un lašamo un rakštamo žil ween war, lai leef pahrtulkot mahtes-walodâ, woi augščeja ščkirâ Wahzu walodâ, un pee tam lai rahda katras walodâš šawadibu.

Wahzu waloda.

§ 40. Gada-školâ behrneem Wahzu walodâš mahžefchanâ tif tahtu janahft, ka woi augštakâš školâš war eestahtees, woi pašči špehž

tahlaki mahzitees no Wahzu grahmatahm, ka fšaidri lafa un pareifi (pehz ortografijas) raksta, ka šin Wahzu walodas pirmos likumus (wahrdu fškiras un lozifšanu, weenfahrtigu un ari wairakfahrtigu teikumū fštahdišanu), ka mahf no weenas walodas otrā pahrtukot un ari fawas pašha domas rakstā falift. Školotajs lai jo wairak ruhpejajs, ka behrneem labi wedahs un tee labu teefu wotabuku eekrahjajs. Ihpafšas štundas preekfš runaššanas lai nenoleek, bet lai luhko, ka behrni wišās štundās, kad runa, pareifi un fšaidri runa.

Rehkinafšana.

§ 41. Šhe jaštirina, kas seemas-školā mahzihts. Peenahf fšahf: rehkinafšana ar daku-fšaitleem, pagarinati triju-fšaitlu-rehkinumi un preekfš teem, kas tahlaki tikufši, augštaki rehkinumi.

Tad ari wehl geometrijas fahkumi behrneem jahahda (par linijahm, winkeleem, trihštuhreem, daudštuhreem, rinkeem, weenfahrtigeem kerpereem, isplatijumu un kerperu aprehkinafšanu). Ihpafši lai behrni apron fšrahdaht ar zirkeli un winkelmehru. Šinams, te naw jamožahs ar dšilaku peerahdišanu.

Geografija.

§ 42. Papreekfš jadod plašahkā un pilnigakā mehrā, ko seemas-školā mahzija. Matematiska geografija wairak ja-ištahšta, ka behrni to dšilaki isprot. Baltijas gubernijas fmalakati ja-aprafšta. Tad lat išeet zauri femes kalnus, upes un zitus uhdenus un ari Širopas walštis, ihpafši Kreemu walsti un ihši jo ihši ari to zitu pafaulės-daku walštis.

Wehšture.

§ 43. Ištēna wehštures - mahziba nekriht laufškolahm. Šhe war peetift ar wišas wehštures pamatu, proti ar bihbeles-fšahsteem; pee fšheem lai peemetina, ko wehl fšahšta par teem jo eewehrojameem zilweku - zilts darbeem un zekeem, papreekfš křistigas tizibas isplefšanos wirs femes (§ 37, 3). Jamahza biografiski, proti tee flawencee wihri, kas Deewa walštibai bijufši woi draugi, woi pretineeki, tee kā dšihwi preekfš azim jaštahda, un tā jadod atšiht, ka Deews wišas pafaulės tautas no pašha pirna gala wadijis un audšinajis pee fawas walštibas, un pee wiša, ko mahza, jaruhpejajs, ka behrnu fřdis teek zilatas un isglihtotas. Wihri kā Neros, Dioklezijans, Konstantins tas leelajs, Julians, Klodwigs, Bonifazijs u. t. pr. te fawu weetu atron. Uf tahdu pat wihši lai ištahšta, kas jo wehrā leekams is to tautu wehštures, kas wezas woi jaunās deribas laikās Deewa walštibu woi paškřihruschi woi kawejušchi, un tā arween tos flawenakos wihrus eewehrojot, lai behrnus iswada zauri lihds muhsu deenahm. Šur kas notizis un kad, tas tāpat jašin, kad grib isprast to flaweno wihru

dšihwoſchanu un darbuš. Tapeh; ſkolotajš arween lai palihgâ nem landfabrti un lai ari dod gada ſkailtluš peh; ſkolas behrnu eefpehſchanas; bet ari tee, kam jo weeglaš galwaš un, kaš jo tahtlu uš preekſchu tikufchi, maš ween jamoza ar wahrdeem un ſkailtleem. Tehwu-ſemes wehſture ihpaſchi jamahza, bet ir pee taš ihš pahrfkats ween jadod.

Dabaš ſinaš.

§ 44. Dabaš-ſinaš behrneem prahtu iſglihto un preekſch dšihwes wiſadi derigaš. Zaur dabaš-mahzibahm behrnu aziš paleel jo gaiſchaš, un wini ſkaidameeš un labpraht apluhkodami, kaš maſinſch un ſihzinſch, mahzahaš eewehrot, ko lihdf tam ne eeraudſija ne wiſchſchoja apſkatiht, un zeeniht, ko nebija zeenijufchi, un atſiht, kahdu jaufumu, kahdu gudribu un ſpehku raditajš paſaulê parahda. Preekſch ſchihm mahzibahm ſkolotajš wiſwairak lai iſleeta laſamo grahamatu. Bet dabaš-mahzibaš, ko behrneem paſneedf, taš ari uſauguſcham turpmakâ dšihwê lai nahf par labu. Tapeh; behrneem lai dara ſinamuš toš tehwu-ſemes putnuš, ſwehruš un auguš, kaš kahdâ nekahdâ ſakara ar ſemes kopſchanu, un lai mahza, ko eefpehtu ſapraſt iſ ſiſkaš. Wiſu, ko mahza, lai rahda azim, woi nu rahda taš dabaš-leetaš paſchaš, woi bildes, woi ekſperimentuš.

Zeikinaſchana.

§ 45. Ari gada-ſkolâ wiſupapreekſch jamekle, ka behrneem wedahš, ſtrahdaht ar linijalu un mehru un ſaſihmeht weegluš zeikinumuš, kâ taš waretu dereht dšihwes waijadſibaš (ne pa gruhti zeikinajamaš leetaš peh; ſkolotaja preekſchrafſta, woi ari peh; dabaš, pamaſinata woi paleelinata mehrâ, — ehku aprifeš, landfabrtes u. t. pr.). Behrni, kaš tahtlafi tikufchi, lai ari zeikina beſ linijala peh; preekſchrafſteem.

Dſeedaſchana.

§ 46. Mahziba lai eet tahtlafi tai § 26 minetâ wiſſê. Roſchu paſihſchana, tahtêš eedaliſchana, baſſu un trahpiſchanaš radinaſchana. Dſeedaſchana uſ weenu woi diwi baſſim arween projam jamahza.

Dahrſa kopſchana un turneſchana (wingroſchana).

§ 47. Ratraš ſkolotajš, kaš ne til ween patš dabu paſihſt un zeeni, bet ari tahdu pat prahtu pee ſaweem ſkolas-behrneem zeſchahš modinaht un ſiſprinaht, ſawa dahrſa pukeš, ſafneš un auglu-fokuš kopdamš, labpraht ari behrneem eerahdiš, ko waijaga eewehrot pee dahrſa kopſchanaš. To dariht peenahklaš ſkolotajam un taš ihpaſchi lai ruhpejaš, ka behrni dabu eepaſihteeš, kâ ar auglu-fokeem un ar bitehm jadſihwo. Ihpafchu ſtundu te newaijaga.

pee turneschanas waijaga prahtigas eerahdichanas un wadichanas no fkolotaja pufes. Kur tahda atronama, tur pa wafaru lai behrni allaschiñ sawâ laikâ turne pee turneschanas riškeem; bet to lai dara brihwstundâs.

III. Kirspheles-fkola.

§ 48. Kirspheles-fkolas darbs ir: toš behrnūs, kas pagasta-fkolu isgahjušchi zauri, tablati nowadiht pee kahda mahzibas gala, woi toš fataisihht preefšch jo augstahm fkolahm. Preefšchrafshti, kas doti preefšch gada-fkolas mahzibahm, šchim brihscham tapat geld kirspheles fkolai, jebšchu šchi eespehs tahs dšilati un augstati kopt. Kâ nu kirspheles-fkolas radifees un zelsees, fkolu wirswalde isfludinahš pilnigakus likumus.

A. Stundu=rahditajs,

tur bej tahm stundahm, kas pirmdeenā un sestdeenā no pulksten 11—12, abi šķiras tai pašā leetā teek, mahzitas, bet šķir-
šchana, ar to školotajam tatraš šķiras behrni pehz wimū šaprašchanas un eespešchanas warbuht wehl jashķir, naw ihpašchi peerahbita.

Stundas.	Pirmdeenā.	Otrdeenā.	Trešchdeenā.	Ķetortdeenā.	Ķeektdeenā.	Ķestdeenā.
No pulksten 8—9.		Katķirms.	Bihbeles-stahsti.	Katķirms.	Bihbeles-stahsti.	Bihbeles-stahsti.
No pulksten 9—10.		Rakstīšchana.	Zeikinašchana.	Rakstīšchana.	Lašīšchana.	Rakstīšchana.
No pulksten 10—11.	Rakstīšchana.	Mehķinašchana.	Lašīšchana.	Ķreewu waloba.	Rakstīšchana.	Mehķinašchana.
No pulksten 11—12.	I. Ķreewu wal. II. Lašīšchana.	Lašīšchana.	Ķreewu waloba.	Mehķinašchana.	Ķeografija.	I. Ķreewu wal. II. Lašīšchana.
No pulksten 12—1½.	Maltite. Puisencem darbš pa lauku. Meitenehm rofas-darbš.	Stā pirmdeenā.	Stā pirmdeenā.	Stā pirmdeenā.	Stā pirmdeenā.	—
No pulksten 1½—2.	Puiseni jataišahš uš stundu. Meit. rofas-darbš.	Puiseni kreewiškī (raksta). Meit. rofas-darbš.	Stā pirmdeenā.	Stā otrdeenā.	Stā pirmdeenā.	—
No pulksten 2—3.	Bihbeles-stahsti.	Ķeografija.	Rakstīšchana.	Lašīšchana.	Ķreewu walobā.	—
No pulksten 3—3½.	Mehķinašchana galwā.	Mehķinašchana galwā.	Ķeografija.	Mehķinašchana galwā.	Mehķinašchana galwā.	—
No pulksten 3½—4.	Dseedašchana.	Dseedašchana.	Dseedašchana.	Dseedašchana.	Dseedašchana.	—

B. Stundu-rahditajs

preekšch skolas ar trihs schkirahm un weenu skolotaju.

1. Augšscheja schkirā = 33 stundas.
2. Bideja schkirā = 33 stundas.
3. Apatscheja schkirā = 33 stundas.

Stundas.	Pirmdeena.	Otrdeena.	Treschdeena.	Zetortdeena.	Pektddeena.	Seštddeena.
No pulkstien 8—9.	—	1 } 2 } Bihbeles-stahsti. 3 }	1 } 2 } Raktijsms. 3 }	1 } 2 } Bihbeles-stahsti. 3 }	1 } 2 } Raktijsms. 3 }	1 } 2 } Bihbeles-stahsti. 3 }
No pulkstien 9—10.	—	1. un 2. Kreewu waloda. 3. Lasischana un mah- sichanabs galwa.	1 } 2 } Raktischana. 3 }	1 } 2 } Mehkinaschana. 3 }	1 } 2 } Lasischana. 3 }	1 } 2 } Lasischana. 3 }
No pulkstien 10—11.	1 } 2 } Lasischana. 3 }	1 } 2 } Raktischana. 3 }	1 } 2 } Mehkinaschana. 3 }	1 } 2 } Raktischana. 3 }	1 } 2 } Kreewu waloda. 3 }	1 } 2 } Raktischana. 3 }
No pulkstien 11—12.	1 } 2 } Kreewu waloda. 3 }	1 } 2 } Mehkinaschana. 3 }	1 } 2 } Kreewu waloda. 3 } Raktischana.	1 } 2 } Zeikinaschana. 3 }	1 } 2 } Mehkinaschana. 3 }	1 } 2 } Mehkinaschana. 3 }
No pulkstien 12—1.	1 } 2 } Raktischana. 3 }	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
No pulkstien 2—3.	1 } 2 } Bihbeles stahsti. 3 }	1 } 2 } Geografija. 3 }	1 } 2 } Lasischana. 3 }	1 } 2 } Lasischana. 3 }	1 } 2 } Geografija. 3 }	—
No pulkstien 3—4.	Dseedaschana.	Dseedaschana.	Dseedaschana.	Dseedaschana.	Dseedaschana.	—

C. Stundu = rahditajs,
 fur Bahzu waloda peenemta flahst.

Etundas.	Pirmdeenā.	Otrdeenā.	Trešhdeenā.	Zetortdeenā.	Peeldeenā.	Sešdeenā.
No pulksti. II 8—9.	—	Katkišms.	Bihbeles-stahsti.	Katkišms.	Bihbeles = stahsti.	Bihbeles-stahsti.
No pulksten 9—10.	—	Rakstiščana.	Žeikinaščana.	Rakstiščana.	Lašiščana.	Rakstiščana.
No pulksten 10—11.	Rakstiščana.	Bahzu waloda.	Lašiščana.	Bahzu waloda.	Rehkinaščana.	Rehkinaščana.
No pulksten 11—12.	I. Kreewu waloda. II. Lašiščana.	Lašiščana.	Kreewu waloda.	Rehkinaščana.	Geografija.	I. Kreewu waloda. II. Lašiščana.
No pulksten 12—1½.	<i>Waltie.</i> Puišeneem darbs va lauhu. Meitenehm rokas-darbs.	Kā pirmdeenā.	Kā pirmdeenā.	Kā pirmdeenā.	Kā pirmdeenā.	
No pulksten 1½—2.	Puišeni fataišahs uļ stundu. Meit. rokas-darbs.	Puišeni kreewiſki. Meitenehm rokas- darbs.	Kā pirmdeenā.	Kā otrdeenā.	Kā pirmdeenā.	
No pulksten 2—3.	Bihbeles = stahsti.	Geografija.	Rakstiščana.	Lašiščana.	Rakstiščana.	
No pulksten 3—3½.	Rehkinaščana galwā.	Rehkinaščana galwā.	Geografija.	Rehkinaščana galwā.	Rehkinaščana galwā.	
No pulksten 3½—4.	Dšeedaščana.	Dšeedaščana.	Dšeedaščana.	Dšeedaščana.	Dšeedaščana.	

Skolasgrahmatas, kas Kursemes laukškolās leetajamas.

I. Religija. *)

- 1) Pand und Grüner, Mahju grahmata.
- 2) Döbner, Swehti stahsti is Deewa wahrdeem islasiti.
- *3) Belmann, Bihbeles stahsti pehz Wangemann bihbeles-stahsteem farakšiti.

Wahzu walodā:

Holst, Leitfaden zum Religionsunterricht.

Dittmar, Wegweiser durch die heilige Schrift.

Wangemann, Biblische Geschichten.

- 4) Walter, Skolas katkismis.
- 5) Meyer, Palihgs pee behrnu mahzifchanas.
- 6) Ulmann, Ia Deewa kalpa M. Lutera masais katkismis.

Wahzu walodā: Luthers kleiner Katechismus, erläut-
tert zum Gebrauch beim Schul- und Confirmanden-Unterricht.
Neu-Strelitz.

Ari wehl atwehlehts:

Leitan, Dim'reis 52 bihbeles-stahsti.

Blumberg, Swehti stahsti un Jhs basnizas stahsti.

Stender, Masa bihbele.

Heerwagen, Sinai un Golgata und M. Lutera katkismis.

Brandt, Dshwibas zelsch.

Kahlbrandt, Deewa wahrdi.

- * Rudsit, Basnizas stahsti.

Skolotajeem, lai pašči pamahzāhs:

- 1) Nissen, Unterredungen über die biblische Geschichte und über den Katechismus.
- *2) Kunze, Catechisationen über 2 mal 48 biblische Geschichten.
- 3) Seeberg, Dr. M. Luthers kleiner Katechismus.

*) Tahm grahmatahm, kas no jauna tai rohditaja peesihmetas, swaignite peelikta.

- *4) Johannes Arndts und Ahlfeldts Katechismus-Predigten.
- 5) Caspari, Weltliches und Geistliches zu einer volkstümlichen Auslegung des Katechismus.
- 6) Helmsing, Kirchengeschichte.

II. Patweeschu walodâ.

- 1) Heerwagen, Skolas maise.
- 2) Schröder, Behrnu draugs.
- *3) Kaudsit un Stehrstu Andreja Sehta un skola.
- *4) Stehrstu Andreja Mafa grammatika.
- 5) Spießs, Urdewumi skolas behrneem preeßsch domu usraßstiskanas.
- *6) Kalnina Wadonis rakstendš, 3 konzentristoš rinkoš.

Skolotajeem:

Vielenstein, Elemente der lettischen Sprache.

III. Kreewu walodâ.

- *1) Dadjit, Kreewu walodas mahziba.
- 2) Preedit, Medera Kreewu walodas mahziba.
- 3) Golotusow, Pirma Kreewu walodas mahziba.
- *4) Schäfer und Brasche, Kreewu walodas pirma mahziba.

Augschejai skkivai:

- *5) Hänfell, Handbuch für den Unterricht in der Formenlehre. Das selbe lettisch von Tullijs.
- 6) Golotusow, Русская хрестоматия.
- 7) Blossfeld, Главнѣйшія правила Русской грамматики.

Ari wehl atwehlehtš:

Haag, Kreewu walodas pirmajš eefahkums.

Mühlenberg, Kreewu walodas sahkumi.

Pihlemann, Practischer Leitfaden zum Erlernen der russ. Sprache.

Serno-Solowjewitsch, Practische russische Grammatik.

IV. Wahzu walodâ.

- 1) Spießs, Pahrtullkotajš.
- 2) ——— 200 Urdewumi.
- *3) Tullija Wahzu walodas mahziba.
- *4) Deutsche Sprachschule von Baron, Junghaase und Schindler.
- 5) Westberg, Grundzüge der deutschen Schulgrammatik.
- 6) Schäfer, Deutsche Sprache und Rechtschreiblehre.
- 7) Böhm, Lesebuch, II. Thl.
- 8) Lüben und Nacke, Lesebuch, II. Thl.
- 9) Preuß, Kinderfreund.

V. Rehkinaſchana.

- *1) Fechner, Rechenhefte.
- *2) Bourquin, Rechenbuch für Elementarſchulen.
- *3) Jahnies Rechenbuch.
- 4) Bankin, Udoſchanaſ preekſch galwaſ-rehkinaſchanaſ und Uſdoſchanaſ uſ tahpeli ſo rehkinaht.
- 5) Thalberg, Rehkinaſchanaſ mahziba.
- 6) Pahniſch, Arithmetiſche Aufgaben.

Uri wehl atwehlehtſ:

Tehraud, Mahziba galwaſ-rehkendſ.

Kellner, Rechenunterricht in Elementarſchulen.

Weſtberg, Practiſches Rechenbuch.

Par geometriju:

*Kehrſ, Practiſche Geometrie.

Pickel, Geometrie der Volkſchule. 1. Bd. für Lehrer. 2. Bd. für Schüler.

VI. Geograſija.

- 1) Spieſſ, Geograſija.
 - *2) Kopmana Geograſija.
- Augſchejâſ ſchkirâſ:
- 3) Kellner, Leitſaden.
 - 4) Wiedemann, Leitſaden.
 - 5) Preuß, Kurzer Unterricht in der Erdbefchreibung.
 - *6) André's Kleiner Handatlaſ.

VII. Wehſture.

- 1) Stahlberg, Leitſaden für den Unterricht in der Weltgeſchichte.
- 2) Kappe, Kleine Weltgeſchichte.

Skolotajeem:

- 1) Dr. Spieſſ und Berlet, Weltgeſchichte in Biographien.
- 2) Stoll, Erzählungen aus der Geſchichte.
- 3) Spalwing, Leitſaden der vaterländiſchen Geſchichte der Oſtſee-provinzen.

VIII. Dabaſ-Sinaſ.

- *1) Pollack, Naturbeſchreibung.
- 2) Bruttan, Schul-Naturgeſchichte.
- 3) Krüger, Naturlehre für Elementarſchulen.
- *4) Kundera Dabaſ-ſtaſſii.

IX. Zeikeneschana.

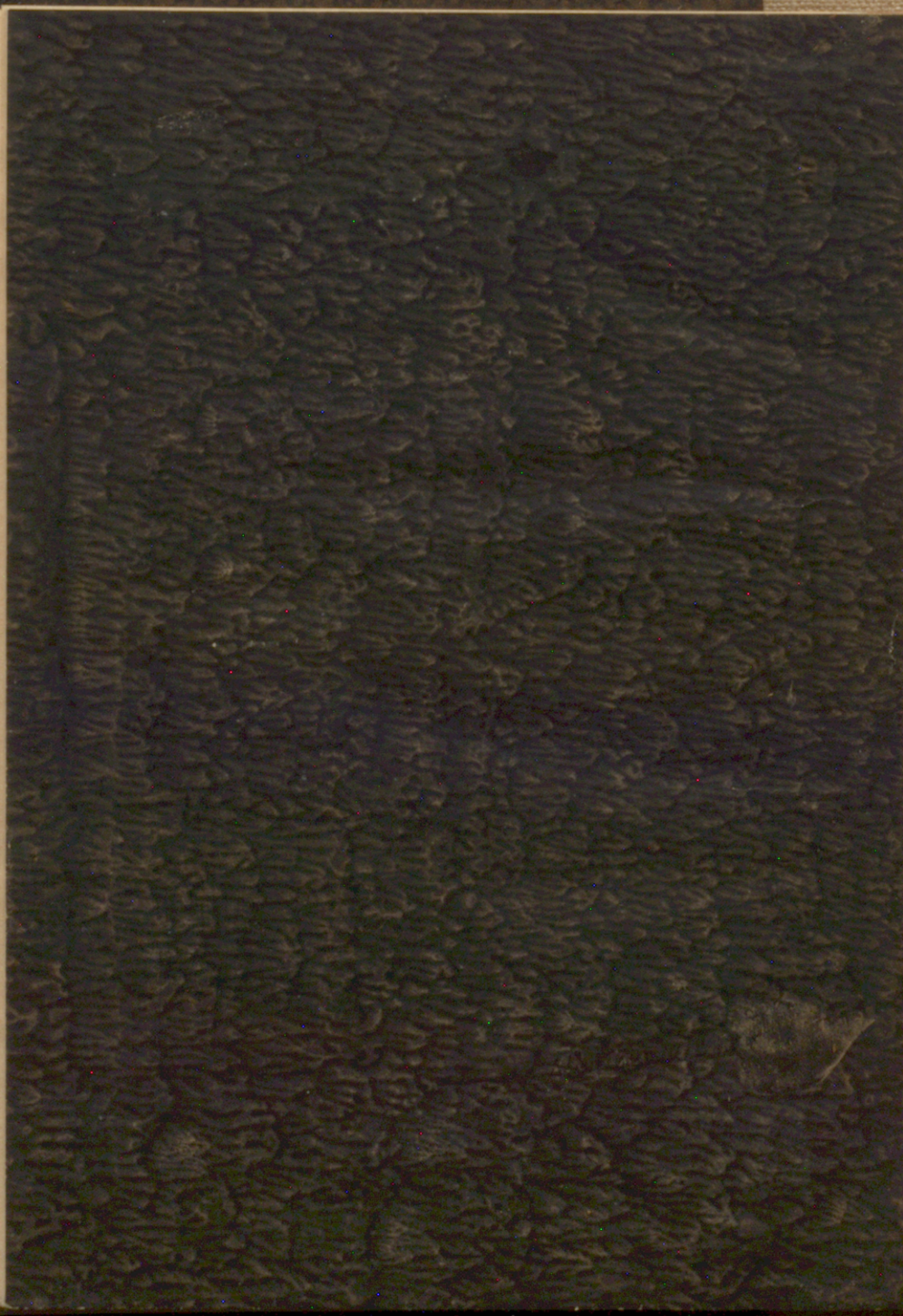
- *1) Tretau, Der kleine Zeichner.
- 2) Bauer und Klein, Zeichenvorlagen.
- 3) Hermes, Berliner systematische Zeichenschule.
- 4) Adler, Muster-Zeichenbuch.

X. Dseefaschana.

- *1) Zimse, Dseefmu rota.
- 2) Freytag-Loringhoven, 111 dseefmas.
- *3) Zaunit, Dseefmu kronis.
- 4) Weyrich, Dseefmu wainafs.

42

LATVIJAS NACIŅĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309035097

